

“Hachiko: Bir Köpeğin Hikayesi” Filminin Hayvanlara Yönelik Empati ve Hayvanlarla Dayanışma Kavramları Açısından Değerlendirilmesi

An Analysis of the Movie “Hachiko: A Dog’s Story” in Terms of Empathy and Solidarity with Animals

 Nur Okutan¹

¹Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van

ÖZ

Bu çalışmada, Hachiko: Bir Köpeğin Hikayesi filminin hayvanlara yönelik empati ve hayvanlarla dayanışma kavramları açısından çözümlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla, filmde yer alan sahneler, hayvanlara yönelik empatik tepkiler ve hayvanlarla dayanışma temelinde yorumlanmıştır. Film, bir köpek ve insan arasındaki bağı konu edinir ve izleyenleri bu bağı anlamaya sevk eder. Bunun için izleyenlerin filmin kahramanı (Hachi) empati kurabilmeleri gerekir. Filmin çözümlenmesinde, hayvanlara yönelik empatiyi, kahramanın korkusu, sevinci ya da beklentilerinin anlaşılma gayreti (öz / diğeri yönelimli bilişsel empatik tepkiler) ve onun için bir şeyler yapma isteğinin (diğeri yönelimli duygusal empatik tepkiler) resmedildiği sahnelerde görebilmek mümkündür. Hayvanlarla dayanışma ise paylaşma (zamanı, mutluluğu, kederi, “ekmeği”), destek (yardım etme, bakımını üstlenme gibi) ve yakınlık (bir arada olma isteği) gibi duygu ve davranışların yer aldığı sahnelerde izlenebilmektedir. Ayrıca, seyircilerin birçok sahnede bir köpeğin, neşe, bağlılık, hüznün, ayrılık ve özlem gibi duygularına yönlendirildiği görülmektedir.

Anahtar sözcükler: Hayvanlara yönelik empati, hayvanlarla dayanışma, film analizi

ABSTRACT

The aim of this study was to analyze the movie "Hachiko: A Dog's Story" in terms of empathy and solidarity with animals. For this purpose, the scenes in the movie were interpreted on the basis of empathic reactions towards animals (cognitive and affective; self/other-oriented) and solidarity with animals (emotions and behaviors such as attachment, belonging, intimacy, and cooperation). The movie is about the attachment between a dog and a human, and it encourages the viewers to understand this attachment. In order for this to happen, audiences should be able to empathize with the protagonist of the movie, Hachi. Through the analysis of the movie, it becomes clear that empathy with animals is depicted in scenes where efforts are made to understand the protagonist's fear, joy, or expectations (self/other-oriented cognitive empathic responses) as well as in scenes where the desire to do something for the protagonist is shown (other-oriented emotional empathic responses). Solidarity with animals is depicted in scenes that include emotions and behaviors such as sharing (time, happiness, sorrow, “bread”), support (helping, assuming care, etc.), and intimacy (desire to be together). Additionally, the movie directs viewers towards a dog's emotions such as joy, loyalty, sorrow, separation, and longing in many scenes..

Keywords: Empathy with animals, solidarity with animals, movie analysis

Giriş

İnsan-hayvan etkileşimleri, psikoloji biliminde gelişmekte olan bir araştırma alanıdır. Hayvanlar, bazen bir dost, bazen bir yardımcı, kimi zaman tedavi edici rolleriyle insanların yaşamlarında var olmuşlardır. Hayvanlarla kurulan olumlu ilişkiler, “iyi oluş”, “fiziksel sağlık” ve “önyargıların azalması” gibi birçok olumlu işleve sahiptir (Amiot ve Bastian 2015). Örneğin, arkadaş hayvanlar (yararlılığa dayalı ilişkilerinden daha çok sevgiye dayalı ilişkilerin geliştirildiği hayvanlar) bir tür sosyal destek sağlayarak insanların strese yönelik tepkilerinin azalmasında etkilidirler (Allen ve ark. 2001). Arkadaş hayvanlara bağlanma ise çocuklarda, toplum yanlısı davranış olasılığını arttırmaktadır (Vidović ve ark. 1999). Araştırmacılara göre hayvanlarla olumlu ilişkiler kurabilmenin yollarından biri, onlarla empatik ilişkiler geliştirmektir. Empati, bir başkasına değer vermeyi içerir

ve karşılıklı olumlu etkilere sahiptir (von Essen ve Allen 2017, Bekoff 2020). Bu etkileşimde empati duyulan kişiler, kendilerini değerli hissederlerken, empatik bir yaklaşım sergileme, bir başkasının duygularını paylaşabilmenin mutluluğunu verir (Smith 2017). Hayvanların duygularını önemseme ve bunu onlara hissettirebilme, böylelikle karşılıklı empatik tepkiler oluşturarak, insanlar ve hayvanlar arasındaki bağları güçlendirir (Bekoff 2020). Böyle bir bağ kurulabildiğinde, hayvanların iyiliğini gözetken tutum ve davranış (dayanışma) olasılığı artar (Amiot ve Bastian 2017, Bekoff 2020) ve insanlar, hayvanlara daha özenli davranarak onlara zarar vermekten kaçınırlar (Ascione 1993, Agnew 1998, Komorosky ve O'Neal 2015). Bu olumlu etkiler, aynı zamanda insanlar ve çevreyle olan ilişkilere de yansır. Örneğin, hayvanlarla empati geliştirebilen çocuklar, daha az şiddet eğilimi sergilerler (Lucia ve Killias 2011). Yetişkinlerde ise hayvanlarla empati ve dayanışmanın diğer insan gruplarına yönelik eşitlikçi tutumlar (Amiot ve Bastian 2017, Amiot ve ark. 2020, Vonk ve Weiper 2022) ve çevresel duyarlılıkla ilişkili olduğu görülür (Berenguer 2007, 2010). Öte yandan, sözü edilen önemli ilişkilere rağmen, hayvanlarla empati ve dayanışma, insan yönelimli empati ya da insan grupları arasındaki dayanışma konularından daha az ilgi görmüştür (Eisenberg 1988, Amiot ve Bastian 2017). Belki de bu nedenlerle, hayvanlara yönelik olumsuz tutum ve davranışlar, halen oldukça yaygındır (Arluke 2006). Dolayısıyla araştırmacılar, şimdiki çalışmanın da hedeflediği gibi konuya dikkat çekerek, hayvanlarla empati ve dayanışmayı teşvik edebilecek araçların neler olabileceği ve bu araçlardan nasıl yararlanılabileceği bilgisini üretebilmelidirler.

Empatiyi teşvik edebilmenin etkin yollarından biri anlatılardan (ör., filmler / romanlar) yararlanmaktır (Tan 1996, Hakemulder 2000, Keen 2007, Małecki ve ark. 2019). Anlatılar, hikâyenin kahramanı ile izleyenler / okuyucular arasında, adeta empatik bir köprü oluşturur. Bu köprü, iyi bir şekilde kurulabildiğinde, hikâye empatik bir etki yaratır ve kişiler, kahraman için empati duyarlar ve daha önemlisi, benzer bir empatik deneyim, gerçek yaşamda da sergilenebilir. Bu beklentiye göre kurgusal bir karakter için beliren empati, o karakteri temsil eden kurgusal olmayan kişilere aktararak, bu kişilerle ilgili olumsuz düşüncelerin değişimini sağlar (Batson ve ark. 1997). Beklentilere uygun olarak, deneysel çalışmalar, tutumların iyileşmesinde, anlatıya dayalı empatinin, gerçek hayattaki kadar etkili olduğunu ve bu etkinin hayvan anlatıları için de benzerlik taşıdığını göstermektedir (Hakemulder 2000, Batson ve ark. 2002, Małecki ve ark. 2019).

Görülebileceği üzere, filme dayalı anlatılar, hayvanlarla empati ve dayanışma gibi değerleri aktarabilmede önemlidir (Brinckmann 2014, Lewis 2021). Şimdiki çalışmada da hayvanlarla empati ve dayanışma kavramları tanıtılarak, konuyla ilgili akademinin farklı disiplin ve düzeylerinde yararlanılabilecek bir kaynak oluşturulabilmesi amaçlanmaktadır. Bu amaçla, gerçek bir yaşam öyküsünün sinemaya aktarıldığı, bir insanla hayvan arasındaki özel bağı etkileyici biçimde resmeden, Hachiko: Bir Köpeğin Hikayesi adlı film, hayvanlarla empati ve dayanışma kavramları açısından çözümlenmiştir.

Çalışmanın temel kavramlarını tanıtmadan önce “arkadaş” ve “evcil” hayvan ifadeleriyle ilgili bir not düşmek yararlı olabilir. “Arkadaş” ve “evcil” hayvan ifadeleri birbirlerinin yerine kullanılabilir de hayvanlarla kurulan ilişkilerin niteliği açısından bu ifadelerin anlamları değişebilmektedir (Serpell 2019). “Arkadaş hayvanlar”, hayvanlarla kurulan ilişkilerde, sevgi ve anlayışın öncelikli olduğu, birey olarak değer verilen hayvanları belirtirken (Linzey ve Cohn 2011, Özkul 2018, Serpell 2019), “evcil hayvanlar”, arkadaşlığa ek olarak, insanlara sağladıkları yararlar (eğlence ya da çalışma yaşamında faydalanılan hayvanlar gibi) temelinde ilişkiler kurulan hayvanları ifade etmektedir. Dolayısıyla, bu incelemede “arkadaş” ve “evcil” hayvan ayrımlarının belirsiz olabileceği durumlar gözetilerek (Serpell 2019), bu ifadeler, birbirlerinin yerine kullanılacak, ancak hayvanlarla kurulan yakın bağları vurgulamak amacıyla, atıf yapılan çalışmaların içeriğine uygun olarak, “arkadaş hayvanlar” ifadesi tercih edilecektir.

Hayvanlara Yönelik Empati

Hayvanlara yönelik empati, hayvanların duygusal deneyimlerine gösterilen empatik tepkileri ifade eder (Paul 2000) ve insan yönelimli empatiyle benzer özelliklere sahiptir (Eisenberg 1988, Young ve ark. 2018). Empatik tepkiler, bilişsel, duygusal veya davranışsal biçimlerde gözlemlenebilir. Bu tepkiler, gözlemci (empati duyan), hedef (empati duyulan) ve her ikisi arasındaki etkileşimlere, aynı zamanda empatinin geçtiği bağlama göre şekillenir (Davis 1994). Empatik bir süreçte, gözlemcinin biyolojik yeterliği ya da geçmiş yaşantıları önemli olabilirken, hedefin empati için değerli görülüp görülmediği ya da algılanan benzerliği gibi faktörler belirleyici olabilir (Davis 1994, Cuff ve ark. 2016). Bu süreçte, bağlamın kendisi ise empati için güçlü ya da zayıf bir durum yaratır. Örneğin, acı deneyimleyen birine doğrudan tanık olmakla, televizyonda bir haber izlemek, empati için farklı bağlamsal durumlardır. Eğer bağlam, hedefin duygusal durumunun açıkça anlaşılabilmesini sağlıyorsa güçlü, tersi durumlarda ise zayıf bir ilişki oluşturur. Kimi zaman ise bağlamın gücü, empatik tepkiler üzerinde gözlemci ya da hedefle ilgili özelliklerden daha önemli olabilir (Davis 1994).

Hayvanlarla empati, aynı yapıları içerse de hedefin özellikleri ya da gözlemci-hedef benzerliği gibi empatinin

durumuna bağlı etmenler, onu insan yönelimli empatiden farklı kılar (Westbury ve Neumann 2008). Başka söyleyişle, empati hayvanlara yönelik olduğunda, empati yapısının ya da empatik sürecin kendisi değişmez, ancak onun temel öğeleri arasındaki etkileşimler ve dolayısıyla da empatik tepkiler farklılaşabilir.

Empatiyle ilgili yaklaşımlar, empatinin motivasyonel ve davranışsal unsurlarına değinmiş olsalar da (Davis 1994, Zaki 2014), empati sıklıkla bilişsel ve duygusal özellikleriyle ele alınmıştır (Hall ve Schwartz 2019). Bu iki özellik, hayvanlara yönelik empati açısından ise daha az çalışılmıştır (Young ve ark. 2018), ancak şimdiki araştırmada, bilişsel ve duygusal öğeler, ayrı yapılar olarak incelenmiştir.

Bilişsel Empatik Tepkiler

Hayvanlara yönelik bilişsel empati, hayvanların içsel durumlarını anlamaya yönelik biliş düzeyinde bir tepkidir (Young ve ark. 2018). Bir hayvanın sevinç, keder ya da öfke gibi duygularını fark edebilme, kendini onun yerinde hayal ederek ya da onun bakış açısından bakarak duygularını anlayabilmeyi içerir (Bekoff 2020). Ancak bir hayvanın sevinç ya da kederini fark edebilmek, bir insanın duygularını anlayabilmekten ayrıdır (Phillips 2008). Hayvanlar söz konusu olduğunda, empatiyi harekete geçirebilecek sözlü ya da sözsüz anlatımlar gibi ipuçları daha azdır ya da daha az fark edilir (Bekoff 2020). Bu durum, aynı zamanda empati için bir belirsizlik oluşturabilir. Az önce söylendiği gibi hedefin içsel yaşantısıyla ilgili bilgiler zayıf olduğunda, empatiyi tetikleyen durumsal bağlamın gücü ve dolayısıyla da empatik tepkiler zayıflar (Davis 1994).

Ancak bazen empati için gerekli olan sözlü ya da sözsüz ifadeler belirgin olsa da bunlar dikkatlerden kaçır, çünkü durum, halen bazıları için belirsizliğini korur. Örneğin, bir köpeğin sevinç ya da keder ifadeleri veya fillerin sadakat gösterimleri, birçokları tarafından bilinmez (Bekoff 2020). Kimi zaman bilinse bile bilginin kendisi, empatik tepkilerde bir farklılık oluşturmaz (Knight ve ark. 2010). Söz gelimi, bilim insanları farklı araştırma biçimlerinin hayvanlarda yaratacağı stresi tahmin edebilirler, fakat hayvanlar üzerinde deneyler yapmaya devam ederler (Bekoff 2020). Dolayısıyla, empati için önemli olanın, hayvanlarla ilgili bilgilerin kendisinden daha çok benimsenen düşünceler olduğu söylenebilir (Apostol ve ark. 2013). Mesela pek çok yetişkin insan, hayvanların duygularının olmadığına inanır (Knight ve ark. 2010, Caviola ve ark. 2019) ve onlar için daha az ahlaki sorumluluk hisseder (Bastian ve ark. 2012). Oysa küçük çocuklar, bir sineğin acı çekebileceğini düşünüp, onunla kolaylıkla empati kurabilirler (Hergovich ve ark. 2002). Hayvanlarla ilgili düşüncelerdeki bu türden değişimlerse, insanlar ve hayvanlar arasında algılanan benzerlik ve farklılıklarla açıklanır. Buna göre, insanlar kendilerine benzer algıladıkları hayvanlara (maymun gibi) diğerlerine (kurbağa gibi) kıyasla daha fazla empati gösterirler (Plous 1993).

Algılanan benzerlik ve farklılıklara ek olarak, hayvanların nasıl çerçevelendikleri de empatik tepkilerde önemlidir. Örneğin, bir ağaç kangurusunu lezzetli bir besin olarak görmek, onların acı çekme yetilerine ilişkin düşünceleri ve kangurulara duyulan ahlaki endişeleri azaltır (Bratanova ve ark. 2011). İlişkili olarak, vegan ya da vejetaryenler, acı deneyimleyen hayvan görüntüleriyle karşılaştıklarında, hepçillere kıyasla, beynin empati ile ilgili alanları daha fazla aktive olur (Filippi ve ark. 2010).

Görülebileceği gibi, hayvanlarla bilişsel empati, hayvanlar hakkındaki düşüncelerle bağlantılıdır. Bu düşünceler, hayvanlarla kurulacak yakın / sıcak ilişkilerle olumlu yönde geliştirilebilir. Yakın ilişkiler, hayvanları daha doğru bir şekilde tanıyabilme ve onların gereksinimlerini anlayabilme olanağı verir (Bekoff 2020). Köpek sahiplerinin onların acı deneyimlerine gösterdikleri yüksek empatik tepkiler (Ellingsen ve ark. 2010) ya da at bakıcılarının (yüksek) empati düzeyleri, bunu örneklendirebilir (Luna ve ark. 2019).

Duygusal Empatik Tepkiler

Hayvanlara yönelik empatik duygular, hayvanlar adına sevinmeyi, şefkat duymayı, yumuşak kalpli ve hassas olmayı, üzülmeyi, kederlenmeyi, sıkıntı ve endişe duymayı içerir (Batson 2011, Bekoff 2020). Empatik duygular, diğeriyle benzer duygular deneyimle, kişisel sıkıntı hissetme ya da empatik endişe / ilgi duyarak gösterilebilir. Bu duygular, aynı zamanda empatinin davranışsal sonuçlarıyla ilişkilidir ve birazdan söz edileceği gibi empatik duyguların öz ya da diğeri yönelimli olabileceğini gösterir. Örneğin, bir hayvanat "bahçesinde" sınırlı bir alanda yaşamının yarattığı çaresizlik, gözlemlerde eş bir duygu (çaresiz) uyandırabilir (Young ve ark. 2018) ya da çaresizlik, kişilerin kendi kaygılarına odaklanmalarına yol açabilir. Ancak duygular, hayvanın çaresizliğine yöneldiğinde, hayvanların doğal alanlarda yaşamlarını destekleyen bir girişime dâhil olma gibi motivasyonlarla sonuçlanabilir.

Bilişsel empatide olduğu gibi hayvanlara yönelik duygusal empatik tepkiler, ilk olarak hayvanların duygusal durumlarını anlayabilmekle ilişkilidir (Bekoff 2020) ve hayvanların kendi özelliklerinden ya da hayvanlarla ilgili inançlara göre değişebilir (Young ve ark. 2018). Özellikle farklı hayvan türleri dikkate alındığında, bu daha iyi

anlaşılır. Örneğin, bir köpeğin bakışları ya da beden dili, duygularını fark ettirebilir (Bekoff 2020), ancak bir karıncanın içsel yaşantısını anlamaya çalışmak daha karmaşık bir durumdur. Ancak bu durum, bir karıncayla empati kurmaya engel değildir, çünkü empati özünde, bir başkasına değer vermeyi ifade etmektedir (Batson 2011). Dolayısıyla, bir karınca yuvasını korumak ya da ona zarar vermemek için karıncaların bakışlarını anlamak gerekli olmayabilir.

Bazı çalışmalar ayrıca, bilişsel empatiyle karşılaştırıldığında, hayvanlarla duygusal empati kurmanın daha olası olduğuna işaret etmektedir. Örneğin, yapılan bir araştırmada, acı içerisindeki (açlık çekme, fiziksel ve psikolojik ıstırap gibi) bir köpeğin fotoğrafını görmenin beyindeki duygularla ilgili sinirsel ağları daha fazla aktive ettiği, buna karşılık acı içindeki bir insan fotoğrafının bilişsel empati ile ilişkili beyin bölgelerini etkinleştirdiği bulunmuştur (Franklin ve ark. 2013). Bir başka çalışmada ise insanların yavru bir köpeğe, yetişkin bir insandan daha fazla duygusal empatik tepkiler (şefkat, hassasiyet gibi) verdikleri görülmektedir (Levin ve ark. 2017).

Öz ve Diğeri Yönelimli Empatik Tepkiler

Empatik tepkilerle ilgili bir başka önemli nokta, empatinin kişinin kendisine ve diğerine yönelik olabilmesidir (Eisenberg 1988, Batson ve Ahmad 2009). Bilişsel empati açısından bakıldığında, öz yönelimli empatik bir tepki, kişinin kendisini bir başkasının durumunda hayal ederek onu anlamaya çalışmasını içerir. Bu tür tepkide, empatinin odağı kişinin kendisine yöneliktir. Öz yönelimli bilişsel empati, diğerinin durumunu anlamaya yardımcı olabilir, ancak başkasının yerinde kendini hayal etme, kişinin kendi duygu ve düşünceleriyle meşgul olmasına, dolayısıyla empatik odağın diğerinden uzaklaşmasıyla sonuçlanabilir (Batson ve Ahmad 2009, Batson 2011). Empati diğeri yönelimli olduğundaysa, empatik tepki, kendini onun yerinde düşünmek yerine, bir başkasının içinde bulunduğu durumu hayal edebilmeyi kapsar. Dolayısıyla, empatinin odağında, başkasının duygu ve düşünceleri yer alır (Batson ve Ahmad 2009).

Duygusal empati yönüyle bakıldığında ise öz yönelimli empatik bir tepki, bir başkasının yaşantısı karşısında gösterilen kişisel sıkıntıyı / rahatsızlığı ifade eder (Eisenberg 1988). Örneğin, bir başkasının durumu, kişide korku, kaygı ya da sıkıntı duygularına neden olabilir (Davis 1983). Bu duygular, aynı zamanda diğerinin durumuyla örtüşmeyebilir ve daha önemlisi, bencilce bir tepki içerebilir (Eisenberg ve Strayer 1987). Duygular diğeri yönelimli olduğunda, empatik tepkiler, başkası adına yaşanan şefkat, sempati, üzüntü gibi duygularla ilgilidir. Bu empatik tepkide, empatik endişenin odağında kişinin kendisi değil diğeri bulunur, empatik ilgi de diğeri için yaşanır (Batson ve Ahmad 2009). Kişisel sıkıntıdan farklı olarak, empatik ilgi, aynı zamanda bir başkası için bir şeyler yapma arzusu doğurur (Batson 2011, Fultz ve Bernieri 2022). Bu istek, zor durumda olan kişiye yardım etmenin maliyeti (tiksinme duygusu gibi) yüksek olduğunda bile değişmez. Böyle bir durumda, empatik endişe, yardım etmenin olumsuz sonuçlarına ilişkin algıları hafifleterek kişileri yardım etmeye güdüler, ancak kişisel sıkıntının böyle bir motivasyon oluşturmadığı görülür (Siem 2022).

İlgili kısmı sonlandırmadan önce, duygusal empatinin bir başka biçimiyle alakalı kısa bir not düşmek yararlı olabilir. Yukarıda verilen bilgilere göre empati, diğeriyle benzer duygular hissetmekle de yaşanabilmektedir. Ancak, empatinin bu türünde, empatik odak kişinin kendisine ya da diğerine yönelik değildir. Empatiyi belirleyen şey, burada gözlemci ve hedef arasındaki duyguların benzerlik düzeyi olarak tanımlanır (Lennon ve Eisenberg 1987). Bu nedenle, şimdiki çalışmada, diğeri yönelimli duygusal empatik tepkiler, kişisel sıkıntı ve empatik ilgi kapsamında ele alınmıştır.

Empatik Tepkiler Arasındaki İlişkiler

Empatik tepkiler, farklı olabile de birbirleriyle ilişkilidirler. Örneğin, öz yönelimli bilişsel empatik bir tepki, özellikle, diğeri hakkında çok az şey biliniyorsa, kendini bir başkasının yerinde hayal ederek, onun bakış açısından bakabilmeyi (diğeri yönelimli bilişsel empati) ve devamında diğeri için empatik bir ilgiyi kolaylaştırabilir. Diğer taraftan bilişsel düzeyde kendine odaklanma, kişisel sıkıntı duyma gibi öz yönelimli duygusal empatik tepkilerle de sonuçlanabilir. Bu durumda, öz yönelimli bilişsel empatik bir tepki, bir başkasını hassas bir şekilde anlamayı kolaylaştırdığı ölçüde, empatik endişenin ortaya çıkabileceği söylenebilir. Benzer şekilde, diğeri yönelimli bilişsel empatik tepkiler, empatik bir ilgi yaratabilir, ancak bu her zaman için geçerli değildir (Batson ve Ahmad 2009). Mesela, zor durumdaki kişi, sevilmeyen biri olduğunda, onu içinde olduğu durumla hayal etme, üzülme ya da şefkat duymak yerine sevinç uyandırabilir (Staub 1978). Bu bilgiler, aynı zamanda diğeri yönelimli bilişsel ve duygusal empatik tepkilerin, başkasının refahı için harekete geçmeyi teşvik etme gibi temel bir konuda, birbirlerinden farklı olduklarını göstermektedir. Başka bir anlatımla, diğeri yönelimli bilişsel empatik tepkiler, her durumda, başkasının iyiliği yönünde bir motivasyon oluşturmazken, diğeri yönelimli duygusal empatik tepkiler, merhamet, acıma gibi duygularla, ihtiyacı olan bir kişinin gereksinimlerini karşılama yönündeki istekle ilişkilidir (Batson ve ark. 1981).

Hayvanlarla Dayanışma

Dayanışma, sosyal bir gruba psikolojik ve davranışsal bağlılığı ifade eder. Psikolojik bağlılık, aidiyet, yakınlık gibi duygularla; davranışsal bağlılık, iş birliği gibi davranışlarla ilişkilidir (Leach ve ark. 2008). Hayvanlarla dayanışma ise hayvanlara duyulan yakınlık, bağlılık ve aidiyeti ve onlarla iş birliğini içerir (Amiot ve Bastian 2017). Ancak hayvanlarla dayanışma, insan gruplarıyla olduğundan daha karmaşıktır, çünkü dayanışmayla ilgili unsurlar, burada farklı biçimlerde işler. Daha açık deyişle, dayanışma öncelikli olarak, önem verilen sosyal bir grubun varlığına bağlıdır (Amiot ve ark. 2020). İnsanlar, gruplar aracılığıyla, anlamlı ve kalıcı sosyal bağlar oluştururlar. Bu bağları kurabilmek amacıyla, kendilerini ait hissedebilecekleri sosyal gruplar ararlar. Aitlik duyabilmek, çoğu zaman algılanan benzerlik / yakınlık duygularıyla ilişkilidir (Tajfel 1974). İnsanlar, benzer algıladıkları ölçüde, kendilerini gruplara bağlı hisseder ve onlara önem atfederler. Dolayısıyla, önemli gördükleri sosyal grupları ve kimliklerini korumaya ve sürdürmeye motive olurlar (Ellemers ve Haslam 2012). Bunun için de dayanışma duygularıyla hareket ederler (Amiot ve ark. 2020).

Görülebileceği gibi insanlar, sosyal bir grup olarak hayvanlarla psikolojik bir bağ kurmaya daha az istekli olabilirler (Amiot ve Bastian 2017, Amiot ve ark. 2020). Örneğin, sadece “insan olmanın önemi”, tek bir sosyal kimlikle insanları bir araya getirebilir (McFarland ve ark. 2012) ya da ortak ülküler, inançlar veya geçmiş yaşantılar, insanlar arasında güçlü bağlar kurulmasını sağlayabilir (Staub 1992). Bunların aksine, insanlar ve hayvanlar arasında (fiziksel ya da zihinsel) belirgin farklılıklar olduğuna inanılır ve çoğu kez, bu farklılıklar derin ayrımlar oluşturur (Hodson ve ark. 2020). Buna göre ortak acılar ya da sevinçler, insanları birbirlerine kenetleyebilirken, hayvanların insanlardan farklı / ilkel duygular deneyimledikleri, dahası acı çekmedikleri düşünülür (Leyens ve ark. 2000, Knight ve ark. 2010, Morris ve ark. 2012, Haslam 2014). Bu düşüncelerse, insanlar ve hayvanlar arasında sosyal mesafeler oluşturarak, hayvanlarla dayanışma olasılığını azaltır (Amiot ve Bastian 2017).

Öte yandan, insan-hayvan etkileşimlerinin doğası da farklıdır. İnsanların hayvanlarla ilişkileri çelişkilerle doludur. İnsanlar, bazı hayvanları sever ve korurken, diğerlerini beslenmek ya da eğlenmek amacıyla kullanır (Caviola ve ark. 2019). Bu ilişkiye, hayvanlar, çoğu kez sağladıkları faydalar ya da yeterlikleri nispetinde değer görür. Arkadaş hayvanlar, sevgi ve yakınlık ihtiyacını karşıladıklarından yararlı; “çiftlik hayvanları” olarak kategorize edilenler, yararlı olsalar da yetersiz (ör., zihinsel) algılanır (Sevillano ve Fiske 2020). Hayvanlarla ilgili bu tür ahlaki ayrımlar, insanlar ve hayvanlar arasındaki saygıya dayalı karşılıklı ilişkilerin oluşturulması ve sürdürülebilmesini; dolayısıyla da dayanışma duygularını zedeler (Bekoff 2020). Örneğin, “çiftlik hayvanları” olarak sınıflandırılan hayvanlar (inek, koyun, tavuk gibi), insanlarda daha az ahlaki endişe uyandırır (Aytürk ve Broad 2021) ve bu sebeple, insanların evlerinde bakımını üstlenmeyi tercih ettikleri kediler ve köpekler gibi hayvanlarla karşılaştırıldığında, beslenme amacıyla kullanılan bir hayvanla (domuz gibi) dayanışma isteği daha düşük olmaktadır. Hayvanlarla kurulan ilişkilerdeyse sıklıkla insanların yararı gözetilir. Mesela, hayvan refahını önemseyen çalışmalardan bazıları, ürün (ör. süt) veriminin artırılması amacıyla yapılmış olabilir (Kielland ve ark. 2010) ya da hayvanların ilk yardım, terapi gibi alanlarda çalıştırılması, özünde hayvanlarla iş birliği ya da dayanışmayı içermeyebilir (Amiot ve Bastian 2015).

Hayvanlarla dayanışma, insan-hayvan etkileşimlerinin yanı sıra bireysel bazı özellikler, yönelimler, inanç ve tutumlar ya da güdülerle de ilişkilidir. Çalışmalar, doğa ile özdeşim kurma, hayvanlara duyulan ahlaki sorumluluk, insan yönelimli empatik endişe, antropomorfizm, deneyime açıklık, sol siyasal görüşlü ve kadın olmanın hayvanlarla dayanışma ile pozitif yönlü ilişkisine işaret ederken, farklı önyargı biçimleri (türçülük, yaşçılık ve modern önyargı) ve sosyal baskınlık yönelimi ve yetkecilik gibi sosyal hiyerarşiyi destekleyen inançların, hayvanlarla dayanışma isteğini azalttığını göstermektedir (Amiot ve Bastian 2017).

Hayvanlarla dayanışmada empati de önemlidir. Empati, hassas ve özenli olmayı, adil ve eşitlikçi bir tutum benimsemeyi içerir (von Essen ve Allen 2017). Empatik bir yaklaşım ise hayvanlarla kurulacak yakın ilişkilerle bağlantılıdır. Çalışmalar, arkadaş / evcil bir hayvanın bakımını üstlenme ve hissedilen yakınlık ve bağlanmanın, dayanışma duygularını geliştirdiğini göstermektedir (Paul ve Serpell 1993, Poresky 1996, Amiot ve Bastian 2017). Örneğin, köpekler ve insanlar arasındaki dostluk, paylaşılan sevgi, ilgi ve yardımseverliğin bir göstergesi olarak yorumlanabilir (Lewis 2021). Bu türden dostluklar ya da dayanışmaya dayalı ilişkilerinse, hayvanlarla ilgili olumlu sosyal davranış olasılığını arttırdığı (Amiot ve Bastian 2017) görülmektedir.

Hayvanlara Yönelik Empati ve Dayanışmayı Geliştirmede Anlatıların Rolü

Empatik tepkiler, duyguların doğrudan gözlemlenmesiyle sınırlı değildir (Zillmann 2008). İnsanlar, bir roman ya da film kahramanı ya da bir televizyon ekranından gördükleri kişilerle empati kurabilirler (Keen 2007). Kurgusal bir karakterle empatiyi oluşturan şey, hikayelerin anlatısal gücüdür (Brinckmann 2014). Hikayeler,

insanlarda ilgi uyandırır, duyguları tetikler ve okuyucular ya da izleyenleri kendine çekerek anlatı ve kişi arasında bir bağ kurulmasını sağlar. Kişi hikâyeye bağlandıkça hikâyeyi anlamaya ve ona katılmaya çalışır. Bu, aynı zamanda empatik bir katılımı ifade eder (Lewis 2021).

Elbette hikayeler gerçek yaşam deneyimleri kadar canlı ve etkin değildir (Lewis 2021). Ancak hikâyenin kendisi ya da geçtiği bağlam, dinleyen / izleyenlerde benzer bir etki yaratabilir (Davis 1994, Barraza ve Zak 2009). Özellikle, filme dayalı anlatılar, filmlerin dikkatleri doğrudan sahnelere (karakterlere) yönlendirmedeki başarısından ötürü, empati için ayrıca önem taşır. Dolayısıyla izleyenleri hikâyeye dahil etmede etkindir ve diğer anlatılara göre empatiyi tetiklemede daha elverişlidir (Brinckmann 2014).

Bir hikâyenin kahramanıyla kurulan empati ile gerçek bir kişiye duyulan empati arasındaki fark ise çok azdır (Cuff ve ark. 2016). İnsanlar, bir başkasıyla empati kurmaya yönlendirildiklerinde, bu kişilerin hayal ürünü olduğunu bilseler de gerçek bir kişiye gösterdikleri empatik tepkileri verebilirler (Batson ve ark. 2002). Buradaki kilit nokta, empati duyulmanın gerçekliğinden ziyade empati kuran kişinin algıdır (Cuff ve ark. 2016). Anlatı ve kişi arasındaki empatik süreçler, gerçek bir durum karşısında gözlemlendiği gibi işler. İzleyenler / okurlar, hikayedeki karakterin duygusal durumunu algılayarak, hayal ederek, anlayarak, benzer duygular yaşayarak ve duygularını paylaşarak empatik tepkiler sergilerler (Zillmann 1991, Keen 2014). Bu tepkilerdeki fizyolojik süreçler de benzer biçimlerde çalışır. Buna göre, gerçek empattide olduğu gibi bir filmde yer alan karakterlerin duygusal yaşantılarına tanık olma, beyinde empatiyle ilişkili aktivasyonu artırır. Örneğin, bir babanın kanser hastası oğluyla olan duygusal hikayesi, sıradan bir günü betimleyen sahnelerle karşılaştırıldığında, daha fazla oksitosin salınımına; artan empatik tepkiler de olumlu sosyal davranışlara yol açar (Barraza ve Zak 2009).

Empatik tepkiler, kurgusal karakterler insan dışındaki varlıklar olduğunda da değişmez (Keen 2007). İnsanlar, pek ala anlatının kahramanı bir hayvan olduğunda, benzer empatik tepkiler gösterebilirler (Plous 1993, Berenguer 2007, 2010). Örneğin, nesli tükenmekte olan balinalarla ilgili, duygu yüklü bir filme maruz kalma, nötr betimlemelerin olduğu bir film izlemekle karşılaştırıldığında, daha fazla empatiye yol açar ve izleyenleri, balinalara yardım etmeye daha fazla güdüler (Shelton ve Rogers 1981). Benzer şekilde, çevre kirliliğinden zarar görmüş hayvanlarla görsel anlatılar aracılığıyla empati kurma, katılımcıların çevreyle ilgili endişelerini artırır (Schultz 2000).

Bu bilgiler, aynı zamanda kurgusal empati ile davranış arasındaki ilişkinin gerçek empatiyle benzer olduğuna işaret eder. İyi kurgulanmış bir film ya da bir kitap, empatik tepkileri harekete geçirerek, gerçek empattideki gibi dış gruplara yönelik önyargıların üstesinden gelinebilmesine ve olumlu davranışların geliştirilebilmesine olanak sağlayabilir (Batson ve ark. 1997, Harrison 2011). Bu süreçte, anlatılar var olan düşüncelerin gözden geçirilerek, önyargılı kişilere karşı empatik bir bakış açısıyla yaklaşılması işlevini üstlenir. Bu bakış açısını deneyimleyen kişiler, daha sonra aynı empatik tepkileri gerçek yaşamda gösterebildiklerinde, anlatıların sosyal davranış üzerindeki olumlu etkilerinden söz edilebilir (Hakemulder 2000, Koopman ve Hakemulder 2015). Örneğin, dış grup olarak nitelenen uyuşturucu bağımlısı (kurgusal) bir kişiyle empati kurmaları istendiğinde, yansız kalmaları söylendiği duruma göre insanlar, daha fazla empatik tepki deneyimleyebilir ve bu yaşantılarını, uyuşturucu bağımlılarına yardım etme gibi olumlu davranışsal bir sonuca aktarabilirler (Batson ve ark. 2002). Benzer olarak, empatinin odağında hayvan dış grupları olduğunda, anlatının (edebi bir eser) gücü empatik tepkiler yaratarak, hayvanlarla ilgili olumlu tutumların artmasına yol açabilir (Mañeck ve ark. 2019).

Öte yandan, anlatıya dayalı empati ve davranış arasındaki ilişki, bireysel özelliklerle de biçimlenebilmektedir. Daha önce de söz edildiği gibi, empatik süreçlere katılım ve bu süreçlere ilişkin deneyimler, kişisel farklılıklar gösterir. Bazı kişiler, diğerleriyle karşılaştırıldığında daha fazla empati sergileme eğilimindedirler (Davis 1994). Dolayısıyla bir film ya da hikâyeye dayalı empatik tepkiler, anlatının kendisinden daha çok bireysel eğilimlerle ilişkili olabilir (Keen 2007). Örneğin yapılan bir çalışmada, empati düzeyi yüksek olan katılımcıların, diyabet hastası genç bir anneyi betimleyen duygu yüklü bir film karşısında, diğer katılımcılara göre daha fazla empatik tepki verdikleri (kişisel sıkıntı) görülmektedir (De Wied ve ark. 1995).

Kimi durumlarda ise anlatıya dayalı empatik tepkiler, beklentilerin aksine empatik odağın başka bir yöne kaymasına neden olur. Anlatılar, bazen izleyenlerin / okurların yoğun kişisel sıkıntı hissetmelerine; bu da ilgiyle izlenen bir film ya da okunan bir romanın yarıda bırakılmasına yol açabilir. Böylelikle, anlatıya dayalı beklenen davranışsal etkiler gerçekleşmez (Keen 2007, 2014).

Filmler aracılığıyla oluşturulan etkiler, aynı zamanda hayvanlar hakkında yeni bilgiler edinme, hayvanlarla olumlu ilişkilere teşvik etme gibi insan-hayvan etkileşimlerini ve dayanışmasını desteklemeye yardımcı olabilir. Hayvanlar, çeşitli metaforlar aracılığıyla çerçevelenmekte (ör. ahmak, ahlaki özelliklerden yoksun) ve bu genellikle olumsuz imajlar içermektedir (Haslam ve ark. 2020). Bu tür temsilleri, Türk kültürünün dilsel anlatımlarında (ör. atasözleri) ve yaygın tutumlarında (ör. hayvanların kullanılmak için yaratıldığı düşüncesi)

görebilmek de mümkündür (Özkul ve ark. 2013, Okutan ve Çenesiz 2021). Diğer taraftan, özellikle çocuklarla yapılan çalışmalarda, hayvanlar hakkında daha fazla bilgi edinme ve onların duygu ve beklentilerini anlamaya çalışmanın, çocukların empatik tepkilerini arttırdığı gösterilmektedir (Ascione 1993, Ascione ve Weber 1996, Ornaghi ve ark. 2014). Dolayısıyla hayvanları, onların bakış açısıyla, duyguları ve gereksinimleriyle, insanlarla yaşamı paylaşan canlılar olarak betimleyen filmler / anlatılar, insanların hayvanlarla olan bağlarını güçlendirebilir. Örneğin hayvanlar, biz duygusu ile insanların sosyal kimliklerinin bir parçası olarak çerçevelendiklerinde (Amiot ve Bastian 2017, von Essen ve Allen 2017), izleyenlerde onlarla dayanışma duyguları belirebilir.

Filme Dair Bilgiler

Yönetmenliğini Lasse Hallström'ün üstlendiği, 2009 yapımı filmin baş rollerini, Richard Gere, Joan Allen, Erick Avari ve Jason Alexander paylaşır. Film, bir köpeğin gerçek yaşam öyküsüne dayanır. Öykü, bir hayvan ve insan arasındaki sıra dışı dostluk üzerine kuruludur. Gerçek Hachiko, 1923 yılında Japonya'da dünyaya gelir. Profesör Eisaburo Ueno ile olan dostluğu da bu tarihlerde başlar, ancak Profesör, Mayıs 1925'te hayatını kaybeder. Hachi, dokuz yıl boyunca tren istasyonunun önünde onun dönüşünü bekler. Mart 1934'te ise yaşama veda eder. Hachiko'nun Shibuya istasyonundaki heykeli, halen sadakatinin bir simgesi olarak her zamanki yerinde, Profesörü beklemektedir (Hallström 2009). Filmin hikayesi de bir tren istasyonunda başlar. Hachiko, henüz bir yavru iken, tek başına seyahat etmek durumunda kalır ve bir rastlantı sonucu, tren parkurunda müzik profesörü Parker'la karşılaşır. Parker, yavru Hachi'yi öylece bırakmak istemez ve onu evine götürür. Eşi (Kate), başlarda onu kabul etmek istemese de Profesörün Hachi'ye sevgisi, Kate'in fikrini değiştirir. Hachi zamanla ailenin sevilen bir üyesi olur. Parker'la bağlılıkları da giderek artar. Hachi, her gün, işe giderken Profesörü uğurlar ve iş dönüşünde onu karşılamaya gider. Etraftaki herkes de ilgi ve merakla onları izler. Bir gün, Parker işe gider, ama bir daha geri dönmez. Hachi'nin hüzünlü hikayesinin de Profesörün ölümüyle başladığı söylenebilir. Hachi, Parker'dan (anılarından) ayrılmak istemez ve Parker'ın ailesi / kızıyla yaşamak yerine tren istasyonunun yakınlarında bir yerde yaşamayı seçer. Her gün aynı saatte ve yerde, sadakatle, Parker'ı beklemeye devam eder. Hachi'nin bu sadakati, çevredeki herkeste ilgi uyandırır. İstasyon görevlisi, seyyar satıcı ve orada çalışan diğer kişiler ve yolcular, Hachi'nin yanında olduklarını ona göstermek isterler. Bir gazeteye haber olması ile bu ilgi ve sevgi, ülkenin farklı şehirlerine de yayılır. Hachi, Profesörün ölümünden tam on yıl sonra, her zamanki yerinde, istasyonda, onu beklerken bu dünyaya veda eder (Hallström 2009).

Filmde Yer Alan Sahnelerin Empati ve Dayanışma Açısından Yorumlanması

Bu kısımda, filmde yer alan sahneler, hayvanlarla empati ve hayvanlarla dayanışma kavramlarına göre yorumlanacaktır. Uygun olabilecek sahnelerin belirlenebilmesi için film üç kez, ayrı zamanlarda izlenmiş, filme dair izlenimler ve örnek sahneler, araştırmacı tarafından not edilmiştir. Bu işlemin ardından, filmin deşifresi iki defa okunarak elde edilen notlarla tutarlılık gösteren sahne ve diyaloglar belirlenmiştir. Belirlenen sahne ve diyaloglar, hayvanlara yönelik empatik tepkiler ve hayvanlarla dayanışma temelinde sınıflandırılmıştır. Hayvanlara yönelik empati, empatinin bilişsel / duygusal ve öz / diğeri yönelimli özellikleriyle; hayvanlarla dayanışma ise bağlılık, aidiyet, yakınlık ve iş birliği gibi duygu ve davranışlar temelinde incelenmiştir. Film, fiziksel bir ayrılık (ölüm) hikâyesini içermektedir. Bu nedenle ayrılık öncesi empatik tepkiler, Parker'ın Hachi'ye olan yaklaşımları ve filmin (örnek sahnelerin) izleyenlerde oluşturduğu empatik tepkilerle; ayrılık sonrasında ise filmdeki diğer karakterlerin Hachi'ye tepkileri ve izleyenlerin olası empatik yaklaşımları ile yorumlanmıştır. Hayvanlarla dayanışma, filmin her iki yarısında (ayrılık öncesi ve sonrası), filmdeki insanların Hachiko'yla kurdukları dayanışmayla ilgili örnek sahnelerle değerlendirilmiştir. Değerlendirmelerde, hayvanlara yönelik empati ve hayvanlarla dayanışma kavramları arasındaki ilişkilere de yer verilmiştir. Yorumlar, film özet bağlamı ve ilgili sahne ve diyalogların filmin zaman (dakika) bilgilerine yer verilerek sunulmuştur.

Hayvanlarla Empati

Hayvanlarla Empatiyle İlişkili Ögeler

Filmin genel analizine göre hayvanlarla empati, insan yönelimli empatide olduğu gibi ilişkili bir dizi yapıyı içerir ve empatik tepkiler, bu yapılar arasındaki etkileşimlerle belirir (Davis 1994). Bu yapıda, filmdeki karakterler ve izleyenler gözlemci, filmin kahramanı, empatinin hedefindeki kişi ve filmin kendisi, izleyenler açısından empatinin bağlamı olarak düşünülebilir.

Empatik Tepkiler: Bilişsel ve Duygusal, Öz ve Diğeri Yönelimli

Film, aynı zamanda hayvanlarla empatinin bilişsel ve duygusal unsurlar içerdiğini ve öz ya da diğeri yönelimli

olabileceğini örneklendirmektedir. Film incelendiğinde, söz konusu unsurların, alan yazın bilgisiyle uyumlu olarak, birbirleriyle ilişkili oldukları görülür (Davis 1994, Batson ve Ahmad 2009, Cuff ve ark. 2016). Bu durumları örneklendiren sahnelerin ilki, filmin ve hikâyenin başında yer alır. Hikâyeye göre, (Yavru) Hachi ve Profesör, ilk kez bir tren istasyonunda karşılaşılır. Profesör, gülümseyerek Hachi'ye bakar ve "Merhaba dostum. Kayıp mı oldun?" (04'.10") der. Onun şaşkınlığı ve tepkilerinden kayıp olabileceğini düşünür. Parker bu tepkiyle, Hachi'nin durumunu anlamaya çalışarak, bilişsel empatik bir tepki göstermektedir (Eisenberg 1988). Gösterilen empatik tepki ise başkasının durumunu sadece fark etmeyi değil, aynı zamanda onu içinde bulunduğu durumla kavramakla ilgilidir, dolayısıyla bu empatik tepki, diğeri yönelimli olarak yorumlanabilir (Batson 2011).

Devam eden sahnelerde ise bilişsel empatik tepkilere duygusal empatinin eşlik ettiği izlenir. Parker, kayıp yavru Hachi'yi ilk önce istasyon görevlisine (Carl) bırakmak ister, ancak görevli Hachi'yle ilgilenemeyeceğini, kendisiyle kalması durumunda, barınağa göndermek zorunda kalabileceğini söyler. Parker, yavru bir köpeğin barınağa verilme fikrinden rahatsız olur ve Hachi'yi eve götürmeye karar verir. Parker'ın bu kararı şefkat, sempati gibi duygusal empatik tepkilerle ilişkilendirilebilir. Benzer şekilde, Parker'ın eve giderlerken, "Evini bulacağız. O zamana kadar benimle güzel sıcak evimde kalabilirsin. Nasıl fikir, olur mu?" (05'.38"-05'.47") diyerek Hachi'yle yaptığı konuşma, duygusal empatik bir tepki olarak düşünülebilir. Her iki empatik tepkiyse diğeri yönelimlidir, çünkü bir diğerinin ihtiyaçlarını gözetme ve onun için bir şeyler yapma arzusu ve davranışlarıyla ilgilidir (Batson 2011, Young ve ark. 2018).

Verilen örneklerdeki, öz ve diğeri yönelimli empatik tepkiler, şu şekilde ayırt edebilir. Anlaşılabilirliği üzere, Parker ve Carl'ın Hachi'ye gösterdikleri empatik tepkiler farklıdır. Carl, kısmen onu anladığını söyleyerek, yavru Hachi'ye empati göstermiş gibi durmaktadır, ancak bu tepkinin, başkasının bakış açısından bakmayı içermediği söylenebilir, çünkü sadece anlamış olmak, Hachi'nin istasyonda kalmasını kabul etmemesinden de çıkarılabileceği gibi, onda empatik bir ilgi uyandırmamıştır. Aksine Parker'ın bilişsel empatik tepkileri, öz yönelimli olma olasılığını içermekle beraber, onu evine götürme kararıyla ilişkilendirildiğinde, empatik bir endişeye işaret etmektedir. Bu tepkiler, alan yazın bilgisiyle de yorumlanabilir. Empati araştırmacıları, öz yönelimli bilişsel empatik tepkilerin, diğeri yönelimli duygusal empatik tepkileri harekete geçirebileceğini, ancak odağın kişinin kendisinde olması nedeniyle, diğeri yönelimli bilişsel empatiye göre bunun daha az olasılıklı olduğunu söylemektedirler (Batson ve Ahmad 2009). Örnek sahneye dönülecek olursa, Parker'ın bilişsel empatik tepkisinin, kişisel sıkıntı hissetmesine yol açmadığı, bunun yerine Parker'ın, Hachi'yi evine götürmeye karar verdiği görülmektedir. Dolayısıyla, Parker'ın yardım etme motivasyonu, empatik bir ilgiyle açıklanabilir.

Öz yönelimli ve diğeri yönelimli bilişsel empatik tepkileri ayırt edebilmenin bir başka yolu, empatinin hedefindeki kişiye yönelik nedensel yüklemelerdir. Nedensel yüklemeler, davranışın nedenleriyle ilgili açıklamalardır. Davranışlar, karakter, yetenek, güdüler ya da kişilik gibi kişinin kendisine ait özelliklerle (içsel yüklemeler) ya da şans, başkalarının etkisi gibi kişinin kendisinden kaynaklanmayan duruma bağlı etmenlerle (dışsal yüklemeler) açıklanabilir (Heider 1958). Bu açıdan bakıldığında, diğeri yönelimli bilişsel empatik tepkilerin, içsel yüklemeler yerine daha çok durumsal atıflarla ilişkili olduğu varsayılabilir (Regan ve Totten 1975). Anımsanacağı üzere diğeri yönelimli bilişsel empati, bir başkasını içinde bulunduğu durumla hayal etmeyi içerir. Öz yönelimli bilişsel empati ise kişinin kendisini diğerinin yerinde hayal etmekle ilişkilidir (Batson ve Ahmad 2009). Her ne kadar, filmde açık ifadeler olmasa da az önce örneklendirilen karşılaşma sahnesinde, Parker'ın, yavru bir köpeği anlamaya çalışırken, ona içsel özellikler (gezintiye çıkmış köpek yavrusu gibi) yüklemek yerine, yakınlardaki boş bir taşıma çantasına bakarak ya da tek başına istasyonda olması gibi durumsal nedenlere (talihsizlik sonucu kaybolmuş olma) başvurduğu görülebilir. Çünkü takip eden sahnelerde, Parker'ın yavru bir köpeği orada bırakmayarak evine götürdüğü ve Hachi'nin yakınlarına ulaşmaya çalıştığı izlenir. Bu da onun bilişsel empatik tepkisinin diğeri yönelimli olabileceğini düşündürmektedir.

Duygusal empati açısından bakıldığında, öz ve diğeri yönelimli empatik tepkiler, empatinin odağı ve buna bağlı olarak hissedilen duygular açısından ayırt edilebilir (Eisenberg 1988, Batson ve Ahmad 2009). Parker'ın hem karşılaşma sahnesinde hem de Hachi'yle konuşma sahnesinde, şefkat gibi diğeri yönelimli duygular sergilediği söylenebilir. Önceki kısımlarda vurgulandığı gibi diğeri yönelimli empatik duygular, kişisel sıkıntıdan farklıdır. Bu duygular, aynı zamanda empatinin hedefindeki kişiye yardım etme yönünde güçlü bir istek oluşturur. Öz yönelimli duygusal empatik tepkilerse, empatik endişeyi kişinin kendisine yönlendirir. Artan öz kaygı ya da huzursuzluk gibi duygular da kişileri, ekseriyetle kendi sıkıntılarını hafifletmeye motive eder (Eisenberg 1988). Bu bilgiler temelinde yorumlandığında, Parker'ın gösterdiği tepkilerin öz yönelimli empatik duygular içermediği söylenebilir.

Diğeri yönelimli bilişsel ve duygusal empatiyi örneklendiren sahneleri arttırabilmek mümkündür. Söz konusu sahnelerin ilkinde, Hachi'nin, Kate (Parker'ın eşi) onu istemediğinden, kulübede yalnızken resmedildiği izlenir. Bu sahnede, Parker'ın yavru Hachi'nin yalnızlık duygularını anlamakla yetinmediği, battaniye, oyuncak ve su gibi

şeyleri yanına koyarak, aynı zamanda onun gereksinimlerine göre davranmaya çalıştığı görülür. Böyle bir tepki, bir başkasının bakış açısından bakma ve onun adına duygular hissetmekle açıklanabilir. Dolayısıyla ilk empatik tepki, diğeri yönelimli bilişsel empatiyle; ikincisi, diğeri yönelimli duygusal empatiyle ilişkilendirilebilir.

Benzer bir yorum, Profesörün kayıp yavru Hachi'nin yakınlarını bulmaya çalıştığı sahneler için de geçerlidir. Parker'ın bu sahnelerde, Hachi'yi arayan birilerinin olabileceğini düşünmesi, takip eden sahnelerle ilişkilendirildiğinde, empatik odağının Hachi'ye yönelik olduğunu akla getirmektedir. Dolayısıyla bu empatik tepkiler, bilişsel düzeyde ve diğeri yönelimli olarak değerlendirilebilir. Sahnelerin devamında Parker, koruma ve şefkat hisleriyle, empatik bir ilgi sergilemektedir, bu, Parker'ın Hachi için kayıp ilanları vermesi ya da bilgi almak için barınağa gitmesi gibi davranışlarında izlenebilir. Diğeri yönelimli bilişsel ve duygusal empatik tepkilere işaret eden bir başka sahnede ise Parker'ın Hachi'ye masaj yaptığı görülür. Parker'ın Hachi'nin böyle bir ihtiyacı fark etmesi, yine bir diğeri bakış açısından bakabilmeyi örneklemiştir. Böyle bir bakış açısının, sonrasında bir köpeğe nasıl masaj yapılacağını öğrenmeye sevk etmesi, diğeri yönelimli olduğuna; onun gereksinimlerine uygun olarak masajın uygulaması ise empatik bir ilginin varlığına işaret etmektedir (Batson ve Ahmad 2009). İlişkili bir diğeri sahnede ise Parker, Hachi'yi bir kokarcadan kurtarmaya çalışmaktadır. Bu sahnedeki diğeri yönelimli bilişsel empati, Hachi'nin korkusunu anlamaya çalışma, empatik ilgi ise onu koruma isteği, merhametle başını okşama ve kokarcayı uzaklaştırma gibi tepkilerle anlaşılabilir. Daha önce de söylendiği gibi empatik ilgi, yardım etmenin sonuçları olumsuz olsa da kişiyi davranışa motive edebilmektedir (Siem 2022). Parker'ın, kötü kokmayı göze alarak Hachi'yi kokarcadan kurtarması, buna örnek olabilir.

Farklı empatik tepkiler ve aralarındaki ilişkileri gösteren bir başka sahnede ise, Hachi'nin hikâyesinin (bağlılığının) en önemli simgelerinden birini görebilmek mümkündür. Bu hikâyede, Hachi, işe giderken Profesörü uğurlamakta ve her gün aynı saatte ve yerde, iş dönüşü onu karşılamaktadır. Aslında, başlarda Profesör işe giderken Hachi'nin (onun adına kaygılandığından) gelmesini istememektedir, ancak Hachi'nin bakışları ve talebindeki arzu ve ısrarı, kendisine eşlik etmek istediğini düşündürür (diğeri yönelimli bilişsel empatik tepki) ve onu üzmemek için (diğeri yönelimli duygusal empatik tepki) kendisine katılmasına izin verir. Diğer örneklerdeki gibi Parker'ın tepkileri, burada da diğeri yönelimlidir. Yakından bakılacak olursa, bilişsel empati açısından, bir köpeğin beden dilini anlamaya çalışmanın, kendini onun yerinde hayal etmekten daha çok onun durumunu hayal etmekle ilgili olduğu söylenebilir. Ayrıca, bilişsel empatik tepkinin, empatik bir ilgiyle devam etmesi de bu tepkinin, diğeri yönelimli olma olasılığını yükseltmektedir (Batson ve Ahmad 2009). Ancak Parker'ın kendisini Hachi'nin yerine koyarak, öz yönelimli bilişsel empatik tepki göstermiş olma ihtimali yine de vardır, zira söylendiği üzere, öz yönelimli bilişsel empatik tepkiler, diğeri yönelimli empatik tepkiler göstermeyi kolaylaştırabilmektedir (Batson ve Ahmad 2009). Fakat bu örnekteki sahne, öz yönelimli bilişsel empatiye işaret etmiş olsa bile, empatik bir ilginin varlığı, daha çok, öz yönelimli bilişsel empatik bir tepkinin, diğeri yönelimli bilişsel empatik tepkiyi tetiklemiş olabileceğini akla getirmektedir (Batson ve Ahmad 2009). Aynı örneklerdeki duygusal empatik tepkiler incelendiğinde ise, Parker'ın duyduğu endişenin, öz odaklı olmadığı söylenebilir, çünkü onun kaygısı, Hachi'nin başına olumsuz bir şeyler gelebileceği düşünceleriyle ilgilidir. Başka anlatımla, bu tür bir empatik tepki, diğeri adına hissedilen bir endişeyi ifade etmektedir.

Filmde yer alan sahneler, çoğunlukla diğeri yönelimli empatik tepkilerle ilişkilendirilse de bazı sahneler, öz yönelimli empati ile açıklanabilir. Bu örneklerden birinde, Kate'in (Parker'ın eşi), yas tepkileri betimlenmektedir. Söz konusu sahnede, Kate'in eşinin ölümünden sonra, şehirden taşınmaya karar verdiği, ancak Hachiko'yu yanında götürmediği izlenir. İlk bakıldığında, Kate'nin kararı Hachi'yi önemsememek ya da onun duygularını anlayamamakla ilişkili durabilir, böyle bir olasılık olmakla birlikte, bu tepki, daha ziyade Hachi'nin varlığının, kaybın verdiği kişisel acıya onu odaklamasıyla ilgili görünmektedir. Diğer söyleyişle, Hachi'nin acısı, ona kendi acısını hatırlatıyor olabilir. Dolayısıyla onun bu empatik tepkisi, kişisel sıkıntı olarak değerlendirilebilir (Eisenberg 1988). Kate'in benzer bir öz yönelimli duygusal empatik tepkisini, filmin başlarında görebilmek de mümkündür. Hatırlanacağı gibi, Kate, ilk zamanlarda Hachi'yi istememiştir. Onun Hachi'yi istememesinin nedeni, filmde ayrıntı sunulmasa da Hachi'nin, kaybettikleri başka bir köpeğin (Lucas) acısına onu yönlendirmesiyle ilişkili durmaktadır. Dolayısıyla, bu örnekte de empatik odağın kendi endişe ya da üzüntüsüne yönelik olduğu çıkarımı yapılabilir (Eisenberg 1988, Batson 2011).

Birini Doğru Anlayamadığımızda Empati Kurmuş Olamaz mıyız?

Sunulan tüm bu anlatılar, hayvanlarla bilişsel ve duygusal biçimlerde empati kurulabileceğini göstermektedir. Yine anlatılara göre, hayvanların duygularını doğru bir şekilde anlayabilmek ve uygun empatik tepkiler verebilmek mümkündür, ancak önceki bölümlerde söylendiği üzere, hayvanların içsel yaşantılarını kestirebilmek, kimi durumlarda, insanlarla karşılaştırıldığında daha zor olabilmektedir (Bekoff 2020). Bu fikir, aynı zamanda hayvanlarla gerçek bir empatinin mümkün olup olmadığı sorusunu da beraberinde getirir. Dolayısıyla, bu konuya değinmek, şimdiki çalışmanın amacı kapsamında, yararlı olabilir.

Konuyla ilişkilendirilebilecek bir anlatı, filmin en önemli sahnelerinden biriyle; Hachiko ve Parker'ın ayrılığıyla örneklendirilebilir. Bu sahnede, Hachi'nin, çok huzursuz olduğu, her zamankinden farklı olarak, o gün Parker'ı işe uğurlamak istemediği görülür. Anlatı ise şöyle devam eder: Parker, Hachi'nin bu tepkisine bir anlam veremez, ancak empatik bir ilgiyle huzursuzluğunu gidermeye çalışır, Hachi'ye şefkatle yönelerek, "Sorun ne söyle bakayım, ters giden bir şey mi var?" (50'.12") der ve onu öper, ardından "Pekâlâ, şimdi iyi misin?" (50'.24") diyerek onu önemseydiğini, anlayamasa da duygularını paylaşmak ve ona yardım etmek istediğini göstermeye çalışır. Ancak Hachi'nin huzursuzluğu yine de dinmez ve Hachi, onunla istasyona gitmeyi kabul etmez. Parker, neler olduğuna bir anlam veremeden istasyonun yolunu tutar. Hachi ise dayanamaz, Parker'ı mutlu edebilmek için oyun topunu alır ve onun arkasından istasyona, Parker'a veda etmeye gider. Parker, onu topla gördüğünde çok mutlu olur. Bir süre topla oynarlar. Parker, trene binmeden önce, Hachi topu ona verir. Parker'ın gitmesini ise hiç istemez, yine oldukça huzursuzdur, Parker, onu anlayamasa da ilgiyle, Hachi'ye sarılır ve onu öper.

Yorumlara gelinecek olursa, filmdeki anlatıya göre, Hachi'nin huzursuzluğu, Parker'ın bir daha dönmeyeceğini hissetmiş olmasıyla ilgilidir. Dolayısıyla Parker, Hachi'nin duygularını tam (doğru) olarak anlayamamış görünmektedir. Ancak buna rağmen, Parker'ın şefkatle, Hachi'yi anlamaya ve huzursuzluğunu gidermeye çalıştığı; ona empatik bir ilgiyle yaklaştığı izlenir. Başka bir ifadeyle, diğerinin durumunu tam olarak anlayamama, empatik bir ilgiyi engellememiştir. Bu durum, aynı zamanda empati duyulan açısından bakıldığında da bir olumsuzluk yaratmamış görünmektedir. Zira, Hachiko'nun Parker'la kurduğu özel bağ, ölümüne kadar, aynı derin duygularla devam etmiştir. Dolayısıyla, bu örnek başkalarının duygu ve düşüncelerini doğru tahmin edebilme, empati için önemli olsa da hayvanlarla empatinin, onlara verilen önem çerçevesinde belirebileceğini bize göstermektedir (Staub 1987, Davis 1994, Batson 2011).

Empati Gösteren, Empati Duyulan ve Her İkisi Arasındaki Etkileşim

Filme ilişkin çıkarımlar, aynı zamanda empatik tepkilerde, gözlemciler ve hedefe ait özellikler ile gözlemci-hedef ilişkisinin rolüne dikkat çeker. Başında da söylendiği gibi empatik tepkiler, empati duyan kişilerin, geçmiş deneyimleri, bireysel yetkinlikleri ya da kişisel tutum ve inançlarıyla bağlantılıdır (Davis 1994). Film, açık ifadelerle yer vermese de hayvanlarla empatiyi resmeden sahnelerde, gözlemcilerle ait bu özelliklerin önemli olabileceğini düşündürmektedir. Buna göre, filmde Hachi'yle empati kuran karakterlerin, aynı zamanda Hachi'ye karşı olumlu tutum ve davranışlarla betimlendikleri görülür. Örneğin, Parker ve ailesi, istasyondaki görevliler, kitapçı, seyyar satıcı, yolcular, esnaf ve hatta yabancılar (eve yeni taşınanlar), Hachi'ye saygı ve özenle hareket etmektedirler. Bu saygı ve özeni, yolcuların ya da seyyar satıcının, her karşılaşmalarında Hachi'yi selamlamalarında ya da Parker'ın eşitlikçi bir tavırla, Hachi'yle oyun oynarken emeklemesi gibi davranışlarda görebilmek mümkündür. Bu betimlemeler ise hayvanlarla empatinin, gözlemcilerin hayvanlar hakkındaki olumlu tutum ve inançlarıyla ilişkili olduğu bilgisiyle uyumludur (Apostol ve ark. 2013).

Alakalı bir başka sahnede, Parker'ın Hachi'yi tanıma çabası, hayvanlara atfedilen önemle yorumlanabilir. Bu sahnede, Parker'ın, bir Japon olan yakın arkadaşına (Ken Fyutz Esi) giderek, Hachi hakkında bilgiler öğrenmeye çalıştığı izlenir. Öğrendiklerine göre, Hachi'yi taşıyan kutudaki Japonca not, onun Japonya'dan bir yerlerden geldiğini göstermektedir ve yine arkadaşının söylediğine göre, Hachi Akita cinsi "sıra dışı bir köpek"tir. Tasmaasında ise Japonca sekiz (şanslı sayı) anlamına gelen Hachi yazmaktadır. Profesörün, bu çabası, bir anlamda onunla empatik bir etkileşim kurabilme arayışı olarak değerlendirilebilir. Çünkü insanlar, tanımlayamadıkları ya da yeterli bilişlerinin olmadığı durumlar için empatik bir yaklaşım sergileyemeyebilirler (Stephan ve Finlay 1999). Nitekim devam eden sahnelerde, Hachi'nin özel bir köpek olduğunu öğrenen Parker'ın, onun seçimlerini (topla oynamamak gibi), diğeri yönelimli bilişsel empatik bir anlayışla karşıladığı görülür.

Saygı, özen ve öneme dayalı bu tutumlar, filmdeki karakterlerin kendi aralarında da gözlenmektedir. Söz gelimi, bir sahnede istasyon görevlisinin, Parker ve Hachi'yi düşünerek, trenin kalkışını bir dakika kadar bekletmesi hem Hachi'ye hem de Parker ve aralarındaki ilişkiye duyduğu saygının bir ifadesi olarak yorumlanabilir. Bu da insanlar arasında ayırım gözetmeyen ya da eşitlikçi tutumları benimseyen insanların, hayvanlarla ilgili daha empatik olabildikleri bilgisiyle tutarlılık göstermektedir (Vonk ve Weiper 2022).

Film, aynı zamanda bazı karakterleri, hayvanlarla yakın ilişkiler içinde resmetmektedir. Anımsanacağı üzere, yakın ilişkiler, hayvanlarla empatide önemli bir role sahiptir (Amiot ve Bastian 2015). Dolayısıyla Parker'ın ilk karşılaştıkları andan itibaren Hachi'ye gösterdiği empatik tepkiler, onun daha önceden başka bir köpekle, Lucas'la -Parker'ın onun bazı eşyalarını sakladığı görülür.- kurduğu yakın bağla açıklanabilir. Benzer şekilde, sarman bir kedisi olan istasyondaki kitapçının, yavru Hachi'yi gördüğündeki şefkat dolu tavrı, hayvanlarla ilgili paylaşılan deneyimlerle yorumlanabilir (Bekoff 2007).

Filmde yer alan anlatılara göre, gözlemcilerin özelliklerine ek olarak, empatik tepkiler, empatinin odağındaki hedefle de ilişkili durmaktadır. Hachi, Akita cinsi, oldukça sevimli, akıllı ve sadık bir köpektir. Onun bu özellikleri,

empatiyi kolaylaştıran etmenler olarak düşünülebilir, çünkü çalışmalar, hayvanlara yönelik duygu ve düşüncelerin, olumlu algılara göre değişebileceğini göstermektedir. Örneğin, insanların, çekici algıladıkları hayvanları diğerlerine göre daha olumlu değerlendirdikleri (Serpell 2004), yavru bir köpeğin, yetişkin bir köpekten daha fazla empati uyandırdığı görülmektedir (Levin ve ark. 2017). Ancak, filmde, farklı özellikteki hayvanlara ya da hayvan türlerine yönelik empatik tepkilerle ilgili karşılaştırmalar için örnek sahneler çok azdır. Söz konusu sahneler, daha çok hayvanlarla dayanışmayı örneklendirmektedir, bu nedenle ilgili anlatılara ilerleyen kısımda yer verilecektir. Ancak bu kısımda, filmde sunulduğu biçimiyle, Hachi'yle kurulan empatinin, onun sahip olduğu olumlu özelliklerle ve aynı zamanda empati gösterenlerin kendi özellikleri arasındaki etkileşimlerle belirmiş olabileceği ifade edilebilir. Bu çıkarım, ayrıca empatide gözlemci-hedef etkileşiminin rolünü vurgulamaktadır (Davis 1994).

Filmin Seyircilerde Uyandırdığı Hayvanlara Yönelik Olası Empatik Tepkiler

Tahmin edilebileceği gibi, filmin seyircilerde uyandırdığı empatik tepkiler, başlı başına ayrı bir çalışmanın konusudur ve daha yakından incelenmeyi gerektirir (Tan 1996), ancak izleyenlerin empatik sürece olası katılımlarını değerlendirmek, bu araştırma kapsamında önemli bilgiler sağlayabilir. Dolayısıyla, şimdiki kısımda filmin izleyenlerde oluşturduğu muhtemel empatik tepkiler, ilişkili özelliklerle birlikte ele alınacaktır.

Bir önceki kısımda verilen bilgilerle benzer olarak, seyircilerin filme dayalı empatik tepki biçimleri ve düzeyleri, gözlemcilere bağlı özellikler açısından değişebilir. Ancak genel olarak, filmin izleyenleri empatik bir katılıma teşvik ettiği ifade edilebilir. Film neredeyse tüm sahnelerinde, izleyenleri bir köpeğin yaşadığı hüznün/keder, ayrılık, üzüntü, umut, bağlılık, sevinç ve özlem duygularına yönlendirir. Seyirciler, kahramanın bu duygularını anlamaya çalışarak, hayal ederek ya da paylaşarak, onunla empati kurabilirler (Zillmann 1991, Keen 2014).

Hachi'nin duyguları, ilgili sahnelerle, şöyle tarif edilebilir. Parker'ın ölümünden önceki gece, Hachi'nin kulübesindeki yalnızlığı ve evden gelen seslere bakışları, hüznü; ertesi sabah, Parker'ı son kez uğurlarken trenin perondan ayrılışını uzun uzun izlemesiyle, yaşadığı ayrılık acısını çağırıştırır. Bu duyguların, Parker'ın öldüğü gün, daha da derinleştiği görülür. O gün Hachi, her zamanki saatte ve yerde, Parker bir daha dönmeyecek olsa da onu bekler, ancak saatler bir hayli ilerlemesine, herkes istasyondan ayrılmasına rağmen, Parker'ın geri gelmediği ve Hachi'nin üzüntüsünün, giderek kendini derin bir kedere bıraktığı izlenir. Onun bu kederini, takip eden sahnelerde, kulübeden eve doğru bakışı -evde yas vardır- neler olup bittiğini anlamaya çalışması, sabah olup kulübesinin kapısı açıldığında hüznü yatışı, hareketsizliği, aile cenaze merasimi için evden ayrılırken öylece beklemesinde görebilmek mümkündür. Benzer bir hüznün/keder, Hachi'nin evden ayrılışında, arabanın arkasından evine, anılarına baktığında da görülür.

İzleyenlerde beliren olası bir diğer duygunun, yabancılaşma hissi olduğu söylenebilir. Bu duyguyu, Hachi'nin (bir umutla) eski evine gittiği sahnede deneyimleyebilmek mümkündür. Evde, yeni taşınan birileri vardır ve Hachi artık orada bir yabancıdır.

Bir başka sahnede ise Hachi'nin kederi, umudu ve bağlılığı bir arada resmedilir. Bu sahnede, Hachi'nin istasyon kapanmasına rağmen, umutla Parker'ı beklediği görülür. Carl (istasyon görevlisi), onun bu haline dayanamayarak, yanına gider, ona doğru çömelir ve "Beklemene gerek yok. O geri gelmeyecek." (01.01', 39") diye söyler. Hachi'nin bakışları, "biliyorum, ancak umut etmek, bağlılığımı göstermek istiyorum" der gibidir.

İzleyenlerdeki olası empatik tepkiler, aynı zamanda Hachi'nin olumlu duygularıyla ilişkilidir. Parker ve Hachi'nin birlikte geçirdikleri hoşça zamanlar, oynadıkları oyunlar ya da istasyon çıkışında Parker'ı karşıladığı kavuşma sahnelerinin izleyenlerde sevinç, memnuniyet gibi olumlu empatik duyguları harekete geçirdiği söylenebilir (Morelli ve ark. 2015). Örneğin, Profesörü karşıladığı tüm sahnelerde, Hachi'nin neşesi, Parker'a olan özlemi ve sevgisi beden dilinden görülebilmektedir. Filmin son sahnelerinde de yine onun sevgisi ve özlemi, izleyenlerin dikkatlerine sunulur. Söz konusu sahnede, Hachi, Parker'la olan güzel anıları düşleyerek bu dünyaya veda eder.

Örneklendirilen sahneler, birlikte ele alındığında, seyircilerin bilişsel ve duygusal, öz ve diğeri yönelimli olmak üzere, olası dört empatik tepki gösterebilecekleri söylenebilir. Buna göre, izleyenler, Hachi'nin duygularını, kendilerini onun yerinde hayal ederek, öz yönelimli bilişsel empatik bir tepkiyle anlamaya çalışabilirler. Özellikle de hayvanlarla ilgili daha az bilgi sahibi olanlarda, bu tür bir empatik tepki olasılığının daha yüksek olması beklenebilir, çünkü insanların, yeterli bilgilerinin olmadığı durumlarda, kendilerini bir başkasının yerinde düşünerek empati kurmaya çalıştıkları görülür (Batson ve Ahmad 2009). Aksine hayvanların beden dilleriyle ilgili, bilgi ve deneyime sahip olanların (Bekoff 2007, 2020), Hachi'nin duygularını, daha çok onu içinde bulunduğu durumla hayal etmeye çalışacakları söylenebilir (Batson ve Ahmad 2009). Başka bir ifadeyle, diğeri yönelimli bilişsel empatik tepkiler, hayvanlar hakkında daha fazla bilgi sahibi olmakla bağlantılı görünmektedir. Ancak önceki bölümlerde vurgulandığı gibi sahip olunan bilgiler, hayvanlarla ilgili olumlu tutumlarla ilişkili

olmayabilir (Knight ve ark. 2010, Bekoff 2020). Bu yönden bakıldığında, hayvanlar hakkında bilgi sahibi olma, diğeri yönelimli bilişsel empatik tepki olasılığını arttırsa da olumsuz tutumların varlığı, bu tepkinin empatik bir ilgi uyandırmasını engelleyebilecektir.

Benzer şekilde, izleyenlerdeki duygusal empatik tepkiler de iki farklı yönelim içerebilir. Buna göre, Hachi'nin duyguları, seyircilerin bazısında, kişisel sıkıntı yaratabilir. Bu tür bir tepki, izleyenlerin geçmişte yaşadıkları acı bir olay gibi kişisel deneyimleriyle bağlantılı olabileceği gibi (Batson ve Ahmad 2009), empati eğilimindeki bireysel farklılıklarla da açıklanabilir (Davis 1994). Diğer taraftan, seyirciler, Hachi'nin mutluluğu ya da acısına, onun adına şefkat ve sempati duyarak, diğeri yönelimli duygusal empatik tepkiler gösterebilirler. Ancak bu empatik tepkilerin her birinin, bir önceki kısımda belirtildiği üzere, seyircilerin kişisel tutum ve inançları, geçmiş deneyimleri ya da Hachi'nin sevimliliği gibi gözlemci ve hedefle bağlantılı özelliklerle ilişkili olduğu hatırd tutulmalıdır (Serpell 2004, Bekoff 2007, Apostol ve ark. 2013).

Hayvanlarla Dayanışma

Filme dair analizler, hayvanlarla dayanışmayı örneklendirebilecek birçok anlatıya işaret etmektedir. Bunlar, Parker ve ailesinin Hachi'yle olan dayanışması ve Parker'ın ölümünden sonra, Hachi'nin yakın ve uzak çevresindeki insanlarla olan dayanışması olarak sınıflandırılabilir. Parker ve Hachi arasındaki dayanışma, karakterlerin maç izleme, oyun oynama, yürüyüş yapma ya da işe uğurlama gibi birlikte yapılan etkinliklerde görülebilmektedir. Bu tür etkinlikler, dayanışmanın psikolojik unsurları olan yakınlık ve bağlılığa işaret eder (Leach ve ark. 2008, Amiot ve Bastian 2017). Örneğin, birlikte maç izlemeleri ya da patlamış mısır yemeleri, zamanı ve sevinçlerini paylaştıklarını göstermektedir. Hachi'nin, her gün Parker'ı işe uğurlaması ve istasyon çıkışında karşılaması ise paylaşımlarının sürekliliğini ve birbirlerine verdikleri değer bir ifadesidir. Yine, oyun sahnesinde, Parker'ın adil olma ve dürüstlük ilkesiyle hareket etmesi, Hachi'yle oluşturduğu bağlılığın bir gösterimi olarak yorumlanabilir. Bu anlatılarda, Parker'ın Hachi'yle top oyunu oynamak istediği, ancak Hachi'nin oyuna iştirak etmek istemediği görülür. Anlatıda, Parker, adil bir şekilde Hachi'yi oyuna katmaya çalışmakta, onun isteksizliğini ise anlayışla karşılamaktadır. Oyun sırasında, herhangi bir şekilde Hachi'yi kandırmaya çalışmaması, Parker'ın dürüstlüğünün bir örneği olarak değerlendirilebilir. Önceki kısımlarda da ifade edildiği üzere, Parker'ın göstermiş olduğu dayanışma, onun hayvanlarla yakın ilişki deneyimi ve hayvanlar hakkındaki olumlu düşünceleriyle ilişkili durmaktadır. Zira çalışmalar, hayvanlara karşı daha az ön yargılı olma ya da hayvanların iyiliği için endişelenmenin, artan dayanışmayla bağlantısına işaret etmektedir (Amiot ve Bastian 2017).

Dayanışmayla ilgili sahnelerde Hachi, aynı zamanda ailenin önemli bir üyesi olarak betimlenmektedir. Bu sahnelerde, aile etkinliklerinin tamamında, Hachi'nin de yer aldığı, Hachi'ye diğer aile üyeleriyle aynı ilgi ve değer gösterildiği izlenir. Örneğin, Andy'nin (Parker'ın kızı) düğün sahnesinde, Hachi'nin ailece fotoğraf çektiği görülebilir. Bu sahneler, Hachi'yle kurulan yakınlık ve bağlılığın yanı sıra, Hachi'ye yüklenen değere ve duygusal anlama işaret eder. Başka bir deyişle, Parker ve ailesinin, onu sosyal kimliklerinin bir parçası olarak gördükleri (Tajfel 1981); dolayısıyla da ilgili sahnelerin, hayvanlarla dayanışmayla ilgili bir etmeni (ortak kimlik oluşturma) örneklendirdiği söylenebilir (Amiot ve ark. 2020).

Diğer örnek sahneler, Parker'ın ölümünden sonraki anlatılarla ilişkilidir. Hikâyeler, Hachi'nin derinden bağlı olduğu birini kaybetmenin yalnızlığıyla başlar. Bu sahnelerde, Hachi büyük bir keder ve acı içerisinde resmedilir. Onun bu acısı, Hachi'yi seven, onu tanıyan herkes tarafından da hissedilir ve onu tanıyan herkes, acısına ortak olmak ister. Örneğin, Parker'ın kızı Andy, Hachi'yi kendi evlerine götürür, babasının yokluğunu ona yeni bir aile sunarak gidermeye çalışır. Ancak, Hachi, kendini ait hissettiği yerde, istasyonda kalmak ister ve evden kaçır. Onu görenler, şaşkınlıkla seyre koyulur. Bir süre sonra, Andy onu almaya istasyona geldiğindeyse Jess (seyyar satıcı), Hachi'yi götürmelerine karşı çıkarak, "Hey, hey onu yalnız bıraksanıza!" (01.09',03") diyerek, Hachi'nin acılarına ortak olduğunu, aynı zamanda Hachi'yi korumaya çalışarak, onunla kurduğu psikolojik bağlılığı göstermiş olur. Benzer bir bağlılık ve dayanışma, Andy'nin daha sonra istasyonda yaşaması için Hachi'ye izin verdiği sahnede de izlenir. Bu sahnede Andy, tren sesini duyduğunda, Hachi'nin heyecanını görür ve ona, "Bizimle kalmanı istiyoruz, ama gitmek istersen de iyi ol." (01.10',15"-01.10',26") diyerek Hachi'nin acısını paylaştığını ve onun iyiliği için gitmesine izin verdiğini, diğer bir anlatımla, dayanışma duygularıyla hareket ettiğini ifade etmiş olur. Hachi, aynı zamanda istasyondaki diğer kişiler (Carl, kitapçı Mary gibi), yolcular, eski evlerinin yolu üzerindeki esnaf ve diğer şehirlerden pek çok insan tarafından da destek görür. Bu kişilerin, ilgili sahnelerde, Hachi'nin bakımıyla ilgilenerek ona destek olmaya çalıştıkları izlenir. Söz konusu sahneler, aynı zamanda hayvanlarla dayanışmanın, hayvanların iyiliğini gözeten niyet ve eylemlerle ilişkisine dikkat çeker (Amiot ve Bastian 2017).

Bu örneklerde, hayvanlarla dayanışmayla ilişkili öğeleri görebilmek mümkündür. Bunlar, paylaşılan duygular,

ortak kimlik / biz duygusu, atfedilen önem ve yardımlaşma olarak ifade edilebilir. Örneğin, Parker'ın Hachi mutluken mutlu olması ya da istasyondakilerin Hachi'yle beraber aynı üzüntüyü yaşaması, sevinçleri ve acılarının ortak olduğunu göstermektedir. Paylaşılan duyguların ise onları birbirlerine bağladığı söylenebilir, çünkü insanlar, aynı duyguları paylaştıkları ya da kendilerine benzer algıladıkları gruplarla yakın bağlar kurabilir, kendilerini bu gruplara ait hissedebilirler (Staub 1992). Gruplar biz duygusuyla çerçevlendiğinde, gruba atfedilen önem ve grubun varlığını koruma isteği de artar (Ellemers ve Haslam 2012).

Filmde, Hachi'yle kurulan ortak kimliğin, ailenin ya da istasyonun değerli bir üyesi olmasının yanı sıra, farklı şehirlerden insanlara genişleyebildiği görülür. Bunu, Hachi'nin sadakati (bir gazeteyle haberiyle) tüm ülkeye yayıldığında, pek çok insanın onun bakımıyla ilgilenmek istemesinde görebilmek mümkündür. Benzer bir yorum, ilgili diğer sahnelerde, Parker'ın yakın arkadaşı Ken ve Jess'in (seyyar satıcı) tepkileri için yapılabilir. Söz konusu sahnede, Ken'in Hachi'yi ziyareti resmedilir. Bu ziyareti uzaktan seyreden Jess, Parker'ın arkadaşına "Burası artık onun [Hachi'nin] evi oldu." (01.16',22") diyerek, Hachi'yi istasyon halkının bir parçası olarak kabul ettiklerini ifade etmiş olur. İzleyen sahnede Ken ve Hachi arasındaki diyalog da benzer bir kimlik duygusuna işaret eder. Bu diyalogda, Ken'in, Hachiko'ya "dostum" diyerek, seslenmesi, onu kendi benliğinin bir parçası olarak gördüğü şeklinde değerlendirilebilir ("Nasıl hissettiğini anlıyorum. Hachi dostum, Parker asla dönmeyecek, ama Hachiko beklemek istiyorsa o zaman Hachiko beklemeli." [01.16',57"-01.17',11"]).

Hachi ve diğerleri arasındaki dayanışmanın ise Hachi ve Parker arasındaki yakınlıkla kurulmuş olabileceği düşünülmektedir. Onların birbirlerine duydukları sevgi, Hachi'nin her gün Parker'ı uğurlaması, onu karşılaması, kavuşma anlarındaki mutlulukları, çevresindekilerce (istasyon görevlisi, seyyar satıcı, yolcular gibi) şaşkınlık ve ilgiyle karşılanmıştır. Bu ilginin, zamanla empatik bir yaklaşımı harekete geçirdiği, çünkü böylesi sıra dışı bir ilişkinin, ancak empatik bir kavrayışla anlaşılabilirliği iddia edilebilir. Dolayısıyla, ilgili araştırmaların da vurguladığı gibi Hachi'ye duyulan empati, yakınlık ve dayanışma duygularını tetiklemiş olabilir (Amiot ve Bastian 2017).

Hayvanlarla dayanışma için verilebilecek son bir örnek sahne ise Kate'in (Parker'ın eşi) yıllar sonra (on yıl) Hachiko ile karşılaşmasını içerir. Bu sahnede, Hachi'nin oldukça yaş aldığı, yavaş adımlarla, her zamanki saatinde ve yerinde Parker'ı beklemek üzere istasyona doğru gittiği izlenmektedir. Sahne şöyle devam eder: Kate, Hachi'yi görür, koşarak yanına gider ve "Yaşlı dostum, hala bekliyor musun?" (01.22',09") diyerek yanına oturur, etraftaki herkes onlara bakar (Jess, Carl, Ken). Kate, ağlayarak Hachi'ye sarılır, "Sakıncası yoksa seninle bir sonraki treni bekleyebilir miyim? Olur mu?" (01.22',46"-01.22',52") der. Onları izleyen, Jess ise duygulanır ve gözleri dolar. Bu sahnenin, aynı zamanda filmin en etkili sahnelerinden biri olduğu söylenebilir, çünkü Kate'in, bu defa kişisel bir kaygı göstermek yerine, Hachi'ye empatik bir ilgiyle yaklaşarak; onun bağlılığını ve özlemine paylaşmak istediği, Hachi'yle trenin (Parker'ın) dönüşünü beklerken betimlendiği görülür.

Bu anlatılardan farklı olarak, filmde yer alan bazı sahneler, insan-hayvan ilişkilerinin çelişkili doğasına ışık tutar. Örneğin, Hachi'nin de yer aldığı aile etkinliğinin resmedildiği bir sahnede ailece "kızarmış et" yenildiği; Hachi'ye olan ilgiyi betimleyen bir başka sahnede dükkân (kasap) sahibinin ona bir parça et verdiği görülür. Bir başka anlatıda ise Jess'in (seyyar satıcı), kendi yemeğini, sosisini Hachi'yle paylaştığı izlenir. Bu sahneler, hayvanlarla empati ve dayanışma örneklerini içermekle birlikte, filmin "sevilen" ve "yenilen" hayvanlar gibi yaygın bir çelişkiyi betimlediği söylenebilir. Bu çelişkide, insanların bazı hayvanları (tavuk, hindi gibi) bir besin kaynağı olarak algıladıkları (Holden ve Herzog 2020), aynı zamanda hayvan haklarını savunabildikleri görülmektedir (Herzog ve Golden 2009). Dolayısıyla, filmde yer alan bazı anlatıların, "beslenme amaçlı kullanılan" ve "arkadaş hayvan" ayrımlarını içerdiği ifade edilebilir. Filmin, bu ayrımları vurgulamak için de iyi bir örnek olduğu düşünülmektedir. Zira başında söylendiği üzere filmde yer alan neredeyse tüm sahneler, izleyenleri hayvanlarla empati ve dayanışma duygularına teşvik etmektedir, ancak bu duyguları teşvik eden kimi sahneler, aynı zamanda hayvanlar arasındaki ahlaki ayrımlarla (sevilen / yenilen hayvan gibi) ilişkilidir (Herzog 2011). Bu sahneleri örneklendirmek, farklı hayvan türlerine yönelik çelişkili tutumların gözden geçirilmesini ve izleyenlerin, hayvanlarla empati ve dayanışmayı hissettikleri kimi sahnelerde, aynı zamanda bazı hayvanlarla ilgili ayrımların meşrulaştırıldığını (Camilleri ve ark. 2020) fark etmelerini sağlayabilir. Böyle bir farkındalığınsa, hayvanlarla empati ve dayanışma kavramları için daha derin bir kavrayış sunabileceği düşünülmektedir.

Sonuç

Hayvanlarla empati ve dayanışma, toplum yanlısı davranışlar, psikolojik ve fiziksel sağlık, azalan şiddet ya da saldırganlık gibi pek çok olumlu sonuçla ilişkilidir. Ancak bilimin farklı faaliyet alanlarında (ör., akademi) henüz bu konulara gereken ilginin verilmediği söylenebilir. Türkiye'de yürütülen çalışmalar ise çok daha yenidir. Var olan çalışmaların, farklı araçlarla (film, kitap gibi) içeriklerinin zenginleştirilmesi, bilimsel analizlerinin yapılabilmesi, önemli görünmektedir. Film, başvurucular için oldukça zengin bilgiler sunmaktadır. Filmin pek

çok sahnesinde, hayvanlara yönelik empati ve hayvanlarla dayanışma kavramlarına dair örnekleri görebilmek mümkündür. Bu örneklerde, empati, duygusal ve bilişsel, öz ve diğeri yönelimli özellikleriyle ayırt edilebilmektedir. Anlatılar, aynı zamanda izleyenlerin hayvanlarla empati ve hayvanlarla dayanışma duygularını yakından deneyimleyebilecekleri sahnelerle ilişkilidir. İlgili sahnelerin bazıları ise insan-hayvan ilişkilerinin çelişkili yapısını akla getirmekte, hayvanlarla empati ve dayanışmanın farklı hayvan türleri açısından değişebileceğini örneklendirmektedir. Filme dair bu çözümler, filmin, hayvanlarla empati ve dayanışma kavramları anlatılırken, psikoloji eğitimi başta olmak üzere akademinin farklı alanlarında yararlanılabilecek uygun bir kaynak olma niteliği taşıdığına işaret etmektedir.

Kaynaklar

- Agnew R (1998) The causes of animal abuse: A social-psychological analysis. *Theor Criminol*, 2:177-209.
- Allen K, Shykoff BE, Izzo Jr JL (2001) Pet ownership, but not ACE inhibitor therapy, blunts home blood pressure responses to mental stress. *Hypertension*, 38:815-820.
- Amiot CE, Bastian B (2015) Toward a psychology of human-animal relations. *Psychol Bull*, 141:6-47.
- Amiot CE, Bastian B (2017) Solidarity with animals: Assessing a relevant dimension of social identification with animals. *PloS One*, 12:e0168184.
- Amiot CE, Sukhanova K, Bastian B (2020) Social identification with animals: Unpacking our psychological connection with other animals. *J Pers Soc Psychol*, 118:991-1017.
- Apostol L, Rebegea OL, Miclea M (2013) Psychological and socio-demographic predictors of attitudes toward animals. *Procedia Soc Behav Sci*, 78:521-525.
- Arluke A (2006) *Just a Dog: Understanding Animal Cruelty and Ourselves*. Philadelphia, Temple University Press.
- Ascione FR (1993) Children who are cruel to animals: A review of research and implications for developmental psychopathology. *Anthrozoös*, 6:226-247.
- Ascione FR, Weber CV (1996) Children's attitudes about the humane treatment of animals and empathy: One-year follow-up of a school-based intervention. *Anthrozoös*, 9:188-195.
- Aytürk E, Broad G (2021) Moral concern toward different categories of animal species: using the animal moral concern scale to examine animal-related self-perceptions and behaviors. *Psyarxiv*, doi:10.31234/osf.io/5pywj.
- Barraza JA, Zak PJ (2009) Empathy toward strangers triggers oxytocin release and subsequent generosity. *Ann N Y Acad Sci*, 1167:182-189.
- Bastian B, Costello K, Loughnan S, Hodson G (2012) When closing the human-animal divide expands moral concern: The importance of framing. *Soc Psychol Personal Sci*, 3:421-429.
- Batson CD (2011) *Altruism in Humans*. New York, Oxford University Press.
- Batson CD, Ahmad NY (2009) Using empathy to improve intergroup attitudes and relations. *Soc Issues Policy Rev*, 3:141-177.
- Batson CD, Chang J, Orr R, Rowland J (2002) Empathy, attitudes and action: Can feeling for a member of a stigmatized group motivate one to help the group? *Pers Soc Psychol Bull*, 28:1656-1666.
- Batson CD, Duncan BD, Ackerman P, Buckley T, Birch K (1981) Is empathic emotion a source of altruistic motivation? *J Pers Soc Psychol*, 40:290-302.
- Batson CD, Polycarpou MP, Harmon-Jones E, Imhoff HJ, Mitchener EC, Bednar LL et al. (1997) Empathy and attitudes: Can feeling for a member of a stigmatized group improve feelings toward the group? *J Pers Soc Psychol*, 72:105-118.
- Bekoff M (2020) *Hayvanların Duygusal Dünyası: Hayvanlar Nasıl Empati Kurar, Neden Dedikodu Yapar ve Şakalaşırlar?* (Çeviri A Taçyıldız İpekçioglu). İstanbul, Beyaz Baykuş.
- Bekoff M (2007) *Encyclopedia of Human-Animal Relationships: A Global Exploration of Our Connections with Animals*. London, Greenwood Press.
- Berenguer J (2007) The effect of empathy in pro-environmental attitudes and behaviors. *Environ Behav*, 39:269-283.
- Berenguer J (2010) The effect of empathy in environmental moral reasoning. *Environ Behav*, 42:110-134.
- Bratanova B, Loughnan S, Bastian B (2011) The effect of categorization as food on the perceived moral standing of animals. *Appetite*, 57:193-196.
- Brinckmann CN (2014) *Color and Empathy Essays on Two Aspects of Film*. Amsterdam, Amsterdam University Press.
- Camilleri L, Gill PR, Jago A (2020) The role of moral disengagement and animal empathy in the meat paradox. *Pers Individ Dif*, 164:110103.
- Caviola L, Everett JAC, Faber NS (2019) The moral standing of animals: Towards a psychology of speciesism. *J Pers Soc Psychol*, 116:1011-1029.
- Cuff BMP, Brown SJ, Taylor L, Howat DJ (2016) Empathy: A review of the concept. *Emot Rev*, 8:144-153.
- Davis MH (1983) Measuring individual differences in empathy: Evidence for a multidimensional approach. *J Pers Soc Psychol*, 44:113-126.
- Davis MH (1994) *Empathy: A Social Psychological Approach*. New York, Westview Press.

- De Wied M, Zillmann D, Ordman V (1995) The role of empathic distress in the enjoyment of cinematic tragedy. *Poetics*, 23:91-106.
- Eisenberg N (1988) Empathy and sympathy: A brief review of the concepts and empirical literature. *Anthrozoös*, 2:15-17.
- Eisenberg N, Strayer J (1987) Critical issues in the study of empathy. In *Empathy and its Development*, (Eds N Eisenberg, J Strayer):3-13. New York, Cambridge University Press.
- Ellemers N, Haslam SA (2012) Social identity theory. In *Handbook of Theories of Social Psychology*, (Eds PAM Van Lange, AW Kruglanski, ET Higgins):379-398. Los Angeles, Sage Publications.
- Ellingsen K, Zanella AJ, Bjerkås E, Indrebø A (2010) The relationship between empathy, perception of pain and attitudes toward pets among Norwegian dog owners. *Anthrozoös*, 23:231-243.
- Filippi M, Riccitelli G, Falini A, Di Salle F, Vuilleumier P, Comi G, Rocca MA (2010) The brain functional networks associated to human and animal suffering differ among omnivores, vegetarians and vegans. *PloS One*, 5:e10847.
- Franklin Jr RG, Nelson AJ, Baker M, Beeney JE, Vescio TK, Lenz-Watson A, Adams Jr RB (2013) Neural responses to perceiving suffering in humans and animals. *Soc Neurosci*, 8:217-227.
- Fultz AA, Bernieri FJ (2022) Observer descriptions of the empathic person: A look at the Davis IRI and Hogan empathy scales. *J Soc Psychol*, 162:26-40.
- Hakemulder J (2000) *The moral Laboratory: Experiments Examining The Effects of Reading Literature on Social Perception and Moral Self-Concept*. Amsterdam, John Benjamins.
- Hall JA, Schwartz R (2019) Empathy present and future. *J Soc Psychol*, 159:225-243.
- Hallström L (2009) *Hachiko: A Dog's Story* (Movie). Culver City, CA, Stage 6 Films.
- Harrison MC (2011) How narrative relationships overcome empathic bias: Elizabeth Gaskell's empathy across social difference. *Poet Today*, 32:255-288.
- Haslam N (2014) What is dehumanization? In *Humanness and Dehumanization*, (Eds PG Bain, J Vaes, JP Leyens):34-48. London, UK, Psychology Press.
- Haslam N, Holland E, Stratemeyer M (2020) Kittens, pigs, rats, and apes: The psychology of animal metaphors. In *Why We Love and Exploit Animals: Bridging Insights from Academia and Advocacy* (Eds K Dhont, G Hodson):90-103. New York, Routledge.
- Heider F (1958) *The Psychology of Interpersonal Relations*. New York, Wiley.
- Hergovich A, Monshi B, Semmler G, Zieglmayer V (2002) The effects of the presence of a dog in the classroom. *Anthrozoös*, 15:37-50.
- Herzog HA, Golden LL (2009) Moral emotions and social activism: The case of animal rights. *J Soc Issues*, 65:485-498.
- Herzog H (2011) *Some We Love, Some We Hate, Some We Eat: Why It's So Hard to Think Straight about Animals*. New York, Harper.
- Hodson G, Dhont K, Earle M (2020) Devaluing animals, "animalistic" humans, and people who protect animals. In *Why We Love and Exploit Animals: Bridging Insights from Academia and Advocacy* (Eds K Dhont, G Hodson):67-89. New York, Routledge.
- Holden CJ, Herzog H (2020) Featherless chickens and puppies that glow in the dark: Moral heuristics and the concept of animal "naturalness". In *Why We Love and Exploit Animals: Bridging Insights from Academia and Advocacy* (Eds K Dhont, G Hodson):137-153. New York, Routledge.
- Keen S (2007) *Empathy and the novel*. New York, Oxford University Press.
- Keen, S. (2014). Narrative empathy. In *Handbook of Narratology*, (Eds P Hühn, J Meister, J Pier, W Schmid):521-530. Berlin, De Gruyter.
- Kielland C, Skjerve E, Osterås O, Zanella AJ (2010) Dairy farmer attitudes and empathy toward animals are associated with animal welfare indicators. *J Dairy Sci*, 93:2998-3006.
- Knight S, Bard K, Vrij A, Brandon D (2010) Human rights, animal wrongs? Exploring attitudes toward animal use and possibilities for change. *Soc Anim*, 18:251-272.
- Komorosky D, O'Neal KK (2015) The development of empathy and prosocial behavior through humane education, restorative justice, and animal-assisted programs. *Contemp Justice Rev*, 18:395-406.
- Koopman EME, Hakemulder F (2015) Effects of literature on empathy and self-reflection: A theoretical-empirical framework. *J Lit Theory*, 9:79-111.
- Leach CW, van Zomeren M, Zebel S, Vliek MLW, Pennekamp SF, Doosje B et al. (2008) Group-level self-definition and self-investment: A hierarchical (multicomponent) model of in-group identification. *J Pers Soc Psychol*, 95:144-165.
- Lennon R, Eisenberg N (1987) Gender and age differences in empathy and sympathy. In *Empathy and its Development*, (Eds N Eisenberg, J Strayer): 195-217. New York, Cambridge University Press.
- Levin J, Arluke A, Irvine L (2017) Are people more disturbed by dog or human suffering? Influence of victim's species and age. *Soc Anim*, 25:1-16.
- Lewis BA (2021) *Social Emotional Stories: Lessons and Learning from Plants and Animals*. London, Free Spirit Publishing.
- Leyens JP, Paladino PM, Rodriguez-Torres R, Vaes J, Demoulin S, Rodriguez-Perez A, Gaunt R (2000) The emotional side of prejudice: The attribution of secondary emotions to ingroups and outgroups. *Pers Soc Psychol Rev*, 4:186-197.
- Linzey A, Cohn PN (Ed.) (2011) *Terms of discourse*. *J Anim Ethics*, 1:vii-ix.

- Lucia S, Killias M (2011) Is animal cruelty a marker of interpersonal violence and delinquency? Results of a Swiss National Self-Report study. *Psychol Violence*, 1:93-105.
- Luna D, Vásquez RA, Tadich T (2019) Exploring the relationship between socio-demographic background and empathy toward nonhuman animals in working horse caretakers. *Soc Anim*, 29:539-558.
- Małecki W, Pawłowski B, Sorokowski P, Oleszkiewicz A (2019) Feeling for textual animals: Narrative empathy across species lines. *Poetics*, 74:101334.
- McFarland S, Webb M, Brown D (2012) All humanity is my ingroup: a measure and studies of identification with all humanity. *J Pers Soc Psychol*, 103: 830-853.
- Morelli SA, Lieberman MD, Zaki J (2015) The emerging study of positive empathy. *Soc Personal Psychol Compass*, 9:57-68.
- Morris P, Knight S, Lesley S (2012) Belief in animal mind: Does familiarity with animals influence beliefs about animal emotions? *Soc Anim*, 20:211-224.
- Okutan N, Çenesiz G (2021) İnsanlar hayvanlardan farklı ve üstün müdür? Türkçe atasözlerinde Türler Arası Önyargı Modelinin tematik analizi. *Sosyal Psikolojide Ahlak Çalışmaları Ulusal Sempozyumu*, 26-27 Kasım 2021 Van, Türkiye (Çevrim içi). Kongre Özet Kitabı sayfa:16-22.
- Ornaghi V, Brockmeier J, Grazzani I (2014) Enhancing social cognition by training children in emotion understanding: A primary school study. *J Exp Child Psychol*, 119:26-39.
- Özkul T (2018) Empati: Soru ve Cevaplarla İnsan-Hayvan Etkileşimi. Bursa, Ezgi Kitabevi.
- Özkul T, Sarıbaş T, Uzabacı E, Yüksel E (2013) Türk toplumunun hayvan hakları kavramına yaklaşımının belirlenmesine yönelik bir araştırma: II. Hayvan sevgisi, hayvanları tanımlama, hayvan sahipliği ve beslenme alışkanlıklarına yönelik tutum analizi. *Kafkas Univ Vet Fak Derg*, 19:199-202.
- Paul ES (2000) Empathy with animals and with humans: Are they linked? *Anthrozoös*, 13:194-202.
- Paul ES, Serpell JA (1993) Childhood pet keeping and humane attitudes in young adulthood. *Anim Welf*, 2:321-337.
- Phillips C (2008) *The Welfare of Animals: The Silent Majority (Vol. 8)*. New York, Springer.
- Plous S (1993) Psychological mechanisms in the human use of animals. *J Soc Issues*, 49:11-52.
- Poresky RH (1996) Companion animals and other factors affecting young children's development. *Anthrozoös*, 9:159-168.
- Regan DT, Totten J (1975) Empathy and attribution: Turning observers into actors. *J Pers Soc Psychol*, 32:850-856.
- Schultz PW (2000) Empathizing with nature: The effects of perspective taking on concern for environmental issues. *J Soc Issues*, 56:391-406.
- Serpell JA (2004) Factors influencing human attitudes to animals and their welfare. *Anim Welf*, 13:145-151.
- Serpell JA (2019) Companion animals. In *Anthrozoology Human-Animal Interactions in Domesticated and Wild Animals* (Eds G Hosey, V Melfi):17-31. New York, Oxford University Press.
- Sevillano V, Fiske ST (2020) Animals as social groups: An intergroup relations analysis of human-animal conflicts. In *Why We Love and Exploit Animals* (Eds K Dhont, G Hodson):260-283. New York, Routledge.
- Shelton ML, Rogers RW (1981) Fear-arousing and empathy-arousing appeals to help: The pathos of persuasion. *J Appl Soc Psychol*, 11:366-378.
- Siem B (2022) The relationship between empathic concern and perceived personal costs for helping and how it is affected by similarity perceptions. *J Soc Psychol*, 162:178-197.
- Smith A (2017) *Ahlaki Duygular Kuramı (Çeviri B Tartıcı)*. İstanbul, Liber Plus Yayınları.
- Staub E (1978) *Positive Social Behavior and Morality: Social and Personal Influences (Vol. 1)*. New York, Academic Press.
- Staub E (1987) Commentary on part I. In *Empathy and its Development* (Eds N Eisenberg, J Strayer): 103-115. New York, Cambridge University Press.
- Staub E (1992) *The Roots of Evil: The Origins of Genocide and Other Group Violence*. New York, Cambridge University Press.
- Stephan WG, Finlay K (1999) The role of empathy in improving intergroup relations. *J Soc Issues*, 55:729-743.
- Tajfel H (1974) Social identity and intergroup behaviour. *Soc Sci Inf (Paris)*, 13:65-93.
- Tajfel H (1981) *Human Groups and Social Categories*. Cambridge, Cambridge University Press.
- Tan ES (1996) *Emotion and the Structure of Narrative Film: Film as an Emotion Machine*. New York, Routledge.
- Vidović VV, Štetić VV, Bratko D (1999) Pet ownership, type of pet and socio-emotional development of school children. *Anthrozoös*, 12:211-217.
- von Essen E, Allen MP (2017) Solidarity between human and non-human animals: Representing animal voices in policy deliberations. *Environ Commun*, 11:641-653.
- Vonk R, Weiper MLV (2022) Meat and interpersonal motives: The case of self-enhancement. *J Soc Psychol*, 12:1-13.
- Westbury HR, Neumann DL (2008) Empathy-related responses to moving film stimuli depicting human and non-human animal targets in negative circumstances. *Biol Psychol*, 78:66-74.
- Young A, Khalil KA, Wharton J (2018) Empathy for animals: A review of the existing literature. *Curator (N Y)*, 61:327-343.
- Zaki J (2014) Empathy: A motivated account. *Psychol Bull*, 140:1608-1647.
- Zillmann D (1991) Empathy: Affect from bearing witness to the emotions of others. In *Responding To The Screen: Reception And Reaction Processes* (Eds J Bryant, D Zillmann):135-167. New Jersey, Lawrence Erlbaum.

Zillmann D (2008) Empathy theory. In The International Encyclopedia of Communication (Ed W Donsbach):1530-1534. Massachusetts, Blackwell Publishing.

Yazarların Katkıları: Çalışmaya önemli bir bilimsel katkı sağlandığı ve makalenin hazırlanmasında veya gözden geçirilmesinde yardımcı olduğu tüm yazar(lar) tarafından beyan edilmiştir.

Danışman Değerlendirmesi: Dış bağımsız

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması bildirilmemiştir.

Finansal Destek: Bu çalışma için finansal destek alındığı beyan edilmemiştir.

Authors Contributions: The author(s) have declared that they have made a significant scientific contribution to the study and have assisted in the preparation or revision of the manuscript

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: No conflict of interest was declared.

Financial Disclosure: No financial support was declared for this study.